

EVALUATIE SALDUZ WET

Tweede tussentijds rapport

Hildegard PENNE (sponsor)

An RAES (projectleider)

Saaske DE KEULENAER

Marie FRANSSENS

Kris DECRAMER

Stefan THOMAES

Emilie DEVEUX

Ariane DELADRIERE

30 maart 2012

INHOUD

1. INLEIDING.....	4
2. KWANTITATIEF LUIK.....	5
2.1. Toepassing van de door de wet voorziene rechten	5
2.1.1. Politie.....	5
2.1.2. Webapplicatie permanentiedienst	15
2.1.3. Pilootsites	28
2.1.4. Parketten	33
2.1.5. Onderzoekrechters	34
2.2. Impact van de wet op het aantal voorlopige hechtenissen.....	38
2.3. Budgettaire implicaties van de door de wet voorziene rechten	44
2.4. Besluit.....	47
3. JURIDISCH LUIK	50
3.1. Hangende zaken bij het Grondwettelijk Hof	50
3.2. Arresten Hof van Cassatie.....	51
3.3. Recente arresten van het EHRM inzake Salduz	52
3.4. Stand van zaken van de EU-richtlijn.....	53
3.5. Stand van zaken te Nederland.....	55
4. VASTSTELLINGEN EN AANBEVELINGEN VAN DE STUURGROEP .	57
4.1. Algemene vaststellingen	57
4.2. Specifieke vaststellingen.....	59
5. CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN.....	61

1. INLEIDING

In dit tweede tussentijdse rapport betreffende de evaluatie van de Salduz-wet ligt de focus op het geven van een kwantitatief beeld van de toepassing van de wet. Bij het eerste rapport was de periode te kort om dit al in voldoende mate te kunnen doen. Hier wordt getracht om reeds meer volledige en betrouwbare cijfergegevens weer te geven. Er dient wel dadelijk te worden opgemerkt dat een optimale registratie nog meer tijd zal vergen.

Naast een kwantitatief luik bevat het rapport eveneens een juridisch luik. Zoals in het eerste rapport is hierin de recente rechtspraak en rechtsleer m.b.t. de Salduz problematiek opgenomen, evenals de stand van zaken van het voorstel van EU-richtlijn.

Na analyse van de informatie zijn de bevindingen opnieuw voorgelegd aan de stuurgroep en zijn als conclusie een aantal aanbevelingen geformuleerd.

2. KWANTITATIEF LUIK

Het kwantitatieve luik geeft een cijfermatig beeld van de toepassing in de praktijk van de door de Salduz-wet voorziene rechten. Daarnaast bevat het enkele voorlopige cijfers m.b.t. de impact van de Salduz-wet op het aantal voorlopige hechtenissen. Tot slot worden op basis van deze cijfers de belangrijkste parameters weergegeven die eventueel dienstig kunnen zijn voor de berekening van de budgettaire implicaties van de Salduz-wet. De hierna gepresenteerde cijfergegevens van de verschillende actoren hebben betrekking op **extracties voor gans België van zowel de maand januari als de maand februari 2012.**

In vergelijking met het eerste tussentijds rapport kunnen, naast de cijfers van de webapplicatie van de permanentiedienst van de balie, nu ook cijfergegevens worden gepresenteerd van de politie en meer uitgebreide cijfers van de onderzoeksrechters. Voor de parketten dient evenwel een groot voorbehoud te worden gemaakt bij de cijfers, zodat we deze na overleg met de stuurgroep niet hebben weerhouden in het rapport.

Omdat de registratie en de extractie van de nieuw gecreëerde Salduz-variabelen in de registratiesystemen van politie, onderzoeksrechters en advocatuur tijdens de maanden januari en februari 2012 nog niet volledig op punt stonden¹, dienen de hier gepresenteerde cijfergegevens met de nodige voorzichtigheid worden gelezen. Telkens moet worden afgevraagd of de cijfers iets zeggen over de werkelijkheid, dan wel over de registratie. Het cijfermateriaal dat hieronder wordt voorgesteld heeft dus slechts een voorlopige waarde. Ook dienen we aan te stippen dat eventuele verschillen tussen de maanden eerder te wijten zijn aan normale fluctuaties, en dat het bijgevolg te vroeg is om nu reeds te kunnen spreken van tendensen. Waar nodig, wordt bij de toelichting van de cijfers kort stilgestaan bij enkele relevante contextgegevens en bij mogelijke gevaren of valkuilen verbonden aan het cijfermateriaal.

De cijfers zijn nationaal weergegeven en voor bepaalde onderdelen opgesplitst per rechtsgebied of gerechtelijk arrondissement. Voor wat betreft de politie hebben we van onze pilotsites (lokale politiezones en federale gerechtelijke politie) eveneens nog een aantal extra cijfergegevens ontvangen.

2.1. Toepassing van de door de wet voorziene rechten

2.1.1. Politie

De hieronder gepresenteerde cijfergegevens zijn gebaseerd op een extractie uit de in ISLP (registratiesysteem van de lokale politie) en FEEDIS (registratiesysteem van de federale politie) geregistreerde gegevens voor de maanden januari en februari 2012. Uit deze extractie blijkt dat alle politiediensten meewerken aan de Salduz registratie (hoewel 10 politiezones pas later zijn gaan registreren). Dit betekent echter nog niet dat alle Salduz-variabelen door iedereen correct en tijdig worden geregistreerd. De Dienst Politiebeleidsondersteuning van de federale politie heeft een grondige verwerking van de ruwe data en een kwaliteitscontrole verricht² met het oog op de analyse door de DSB. Onderstaande gegevens bieden bijgevolg

¹ De registratie van de nieuw gecreëerde Salduz-variabelen is immers pas op 1 januari 2012 van start gegaan, gelijktijdig met de inwerkingtreding van de Salduz-wet.

² Zo hebben zij in eerste instantie de velden en antwoorden in ISLP en FEEDIS op elkaar afgestemd en werden ontbrekende of onbekende gegevens geherkwalificeerd. Ook werden enkele berekeningen doorgevoerd, zoals de berekening van de duur van het verhoor en de kwalificatie dag/nacht en week/weekend op basis van het beginuur

een betrouwbaar, doch nog geen volledig beeld van de toepassing van de door de wet voorziene rechten in de praktijk.

De verhoren die door de politie worden afgenomen, worden in de registratiesystemen onderverdeeld in vijf categorieën overeenkomstig de COL 8/2011³. Onder categorie I wordt een eerste of navolgend verhoor verstaan van een slachtoffer of getuige. Categorie II staat voor een eerste verhoor van een verdachte die niet van zijn vrijheid is beroofd voor feiten met een bestraffing van minder dan een jaar of voor verkeerszaken. Wordt een niet-gearresteerde verdachte voor de eerste maal verhoord aangaande feiten waar een bestraffing op staat van een jaar of meer (met uitzondering van verkeerszaken) dan gaat het om een verhoor van categorie III. Er is sprake van een verhoor categorie IV bij een eerste verhoor van een verdachte die van zijn vrijheid is beroofd, ongeacht de ernst van de feiten waarvan hij wordt verdacht. Categorie Ibis wijst ten slotte op een navolgend verhoor van een verdachte van categorie II, III of IV. Afhankelijk van de categorie van verhoor, kent de Salduz-wet meer of minder rechten toe aan de verhoorde persoon. Aangezien deze rechten het ruimst zijn bij een verhoor van categorie IV, gaat bij de bespreking van de cijfergegevens bijzondere aandacht uit naar deze categorie van verhoren. Bovendien bevat ook de webapplicatie van de permanentiedienst van de balie informatie over deze categorie, wat ons enige vergelijkingsbasis biedt.

Hierna worden cijfers weergegeven over het aantal verhoren, het moment, het verloop en de duur van het verhoor, evenals het aandeel van minder- en meerderjarigen die worden verhoord en het recht op bijstand van een advocaat voorafgaand aan of bij het verhoor.

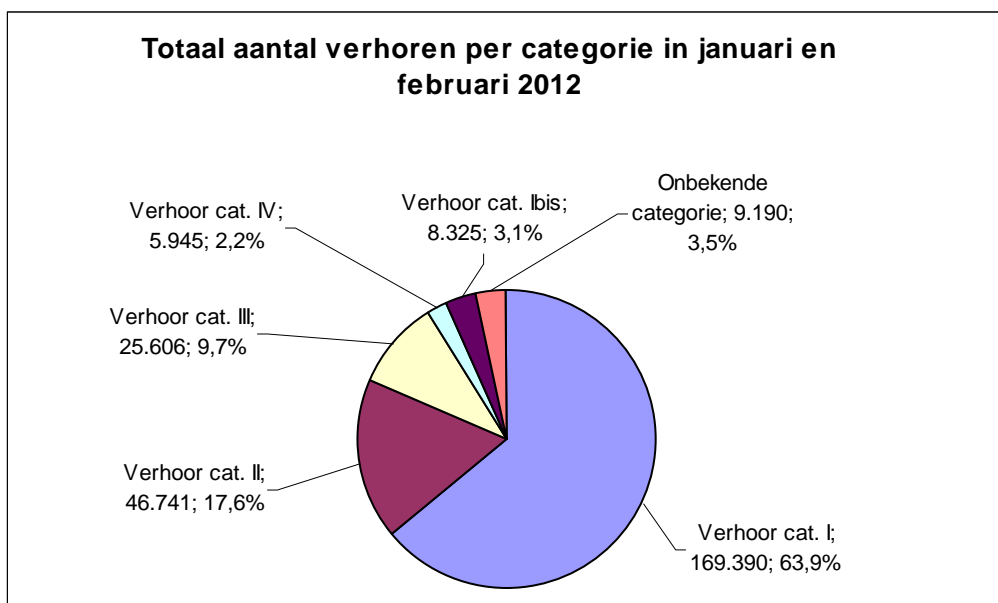
1) Aantal verhoren

De lokale en de federale politie hebben in de maanden januari en februari samen 265.197 verhoren afgenomen. Dit aantal kan een onderschatting zijn, gezien papieren processen-verbaal geregeld laattijdig worden ingegeven in ISLP/FEEDIS. Daarnaast weten we dat de cijfers voor de maand januari sowieso een onderschatting zijn, te wijten aan het feit dat de registratie van de nieuwe Salduz-variabelen in de eerste maand nog niet optimaal verliep.

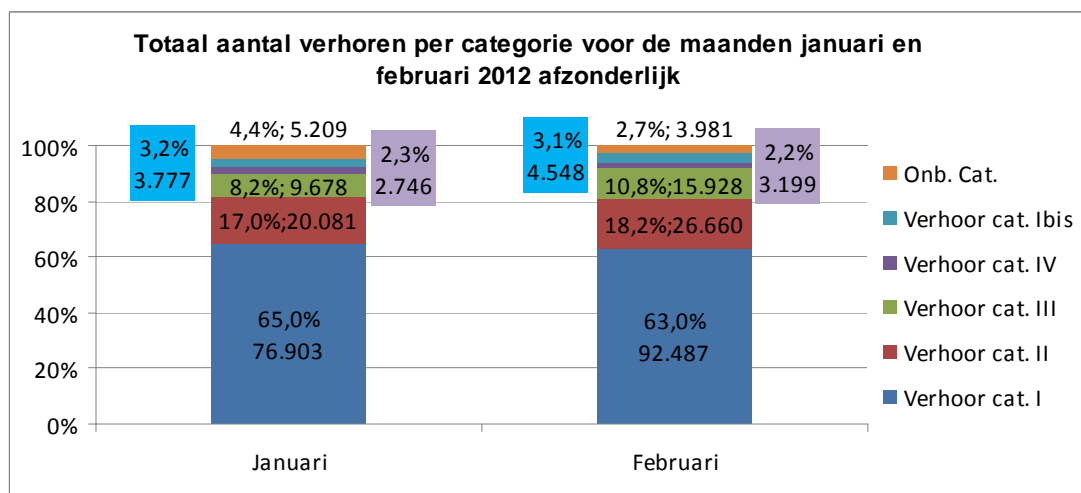
In 63,9% gaat het om eerste of navolgende verhoren van getuigen of slachtoffers (categorie I). In de overige gevallen gaat het om verhoren van verdachten. De politie verrichtte meer bepaald 46.741 eerste verhoren van categorie II (17,6%), 25.606 eerste verhoren van categorie III (9,7%) en 5.945 (2,2%) eerste verhoren van categorie IV. Voor het aantal navolgende verhoren voor de categorieën II, III of IV stond de teller eind februari op 8.325 (3,1%). Voor 9.190 verhoren (3,5%) was de categorie van het verhoor niet geregistreerd.

van het verhoor. Naast een controle op dubbels vond tevens een kwaliteitsanalyse plaats om foutieve en/of tegenstrijdige gegevens op te sporen.

³ Omzendbrief nr. 8/2011 van 23 september 2011 van het College van Procureurs-generaal bij de Hoven van Beroep inzake de organisatie van de bijstand door een advocaat vanaf het eerste verhoor binnen het kader van het Belgisch strafprocesrecht.

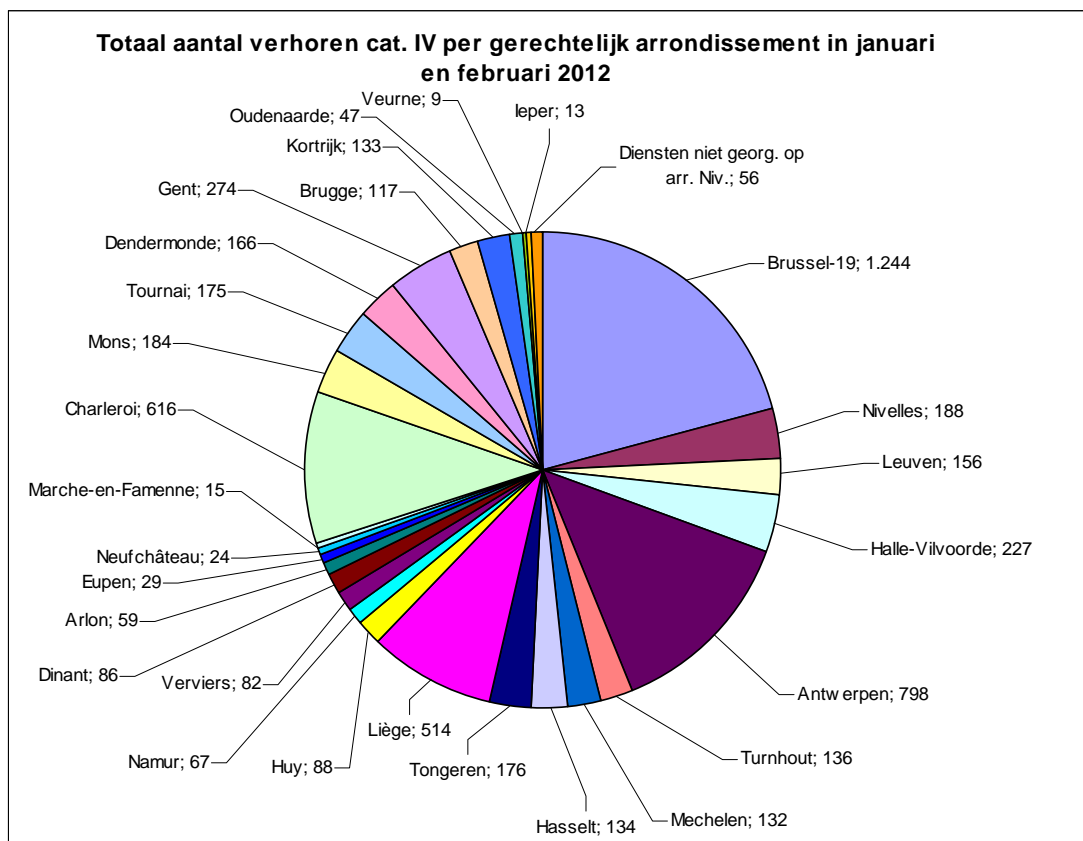
Wanneer het totale aantal verhoren over de verschillende categorieën wordt bekeken voor de maanden januari en februari afzonderlijk, dan zien we dat voor de maand februari het aantal verhoren voor alle categorieën aanzienlijk is gestegen. In het bijzonder geldt dit voor de categorieën II en III waar sprake is van een stijging van respectievelijk 33 en 65% ten opzichte van januari. Deze stijgingen zijn vermoedelijk quasi volledig toe te schrijven aan de verbeterde registratie, dit laatste blijkt ook uit de daling van het aantal verhoren met onbekende categorie.

Uit bovenstaande grafiek blijkt dat, hoewel de verhoudingen tussen de verschillende categorieën in februari grotendeels hetzelfde zijn gebleven ten opzichte van januari, toch een kleine verschuiving waarneembaar is voor de verhoren van categorie III en II.

Aangezien de Salduz-wet de ruimste rechten toekent aan gearresteerde verdachten en bijgevolg de impact van de Salduz-wet het grootst is voor de verhoren van categorie IV, wordt in onderstaand diagram de frequentie van deze verhoren voor de maanden januari en februari samen weergegeven per gerechtelijk arrondissement. Hieruit blijkt dat van de 5.945 eerste verhoren van categorie IV 1.244 (20,9%) afkomstig zijn van Brussel-19. Het arrondissement Antwerpen volgt op de tweede plaats (798 verhoren of 13,4%), gevolgd door

het arrondissement Charleroi (616 verhoren of 10,4%). Het minste aantal eerste verhoren van verdachten van categorie IV zien we in Veurne, Ieper en Marche-en-Famenne. In Vlaanderen zijn er in totaal 2.291 (38,5%) eerste verhoren van categorie IV, in Wallonië zijn dit er 2.127 (35,8%) en in Brussel (Brussel-19 en Halle-Vilvoorde) 1.471 (24,7%). Minder dan één procent van de eerste verhoren van categorie IV zijn afkomstig van diensten die niet op arrondissementeel of ressortelijk niveau zijn georganiseerd, zoals de wegpolitie.

Tot slot is het interessant om te kijken naar de evolutie van het aantal eerste verhoren van categorie IV, zoals voorgesteld in onderstaande tabel waar de verhouding van februari t.o.v. januari wordt voorgesteld. Omdat de maand februari 2012 twee dagen korter is dan de maand januari 2012 geven we hier gecorrigeerde percentages weer. Globaal beschouwd, is het totale aantal eerste verhoren van categorie IV in de maand februari (3.199) met bijna 25% gestegen ten opzichte van de maand januari (2.746). Een stijging van eenzelfde orde is terug te vinden in 6 gerechtelijke arrondissementen. Nog 19 andere gerechtelijke arrondissementen kennen eveneens een stijging: bij 9 gaat het om een stijging van minder dan 15%, bij 4 om een stijging van 30 à 40%, en 6 kennen zelfs een stijging van bijna 60% of meer (Leuven, Halle-Vilvoorde, Mechelen, Luik, Eupen en Gent). Al deze stijgingen zijn, zoals hierboven reeds vermeld, toe te schrijven aan de verbeterde registratie op het terrein.

Het is dan ook interessanter om even stil te staan bij de gerechtelijke arrondissementen die een daling kennen van het aantal eerste verhoren van categorie IV, met name Brugge (-8,5%), Dendermonde (-20,1%) en Neufchâteau (-23,6%). In Dendermonde zien we dat de daling van het aantal verhoren van categorie IV gepaard gaat met een stijging van het aantal verhoren van categorie II en III van respectievelijk 25,5% en 47%. In Neufchâteau is een stijging waarneembaar van de verhoren van categorie II van 34,4%, terwijl de verhoren van categorie III min of meer gelijk zijn gebleven. In Brugge gaat de daling van het aantal verhoren van categorie IV gepaard met een stijging van 17,1% van de verhoren van categorie II en een stijging van 27,6% van de verhoren van categorie III. De veranderde verhoudingen tussen de verhoren van categorie II, III en IV zouden mogelijks kunnen wijzen op een praktijk

om verdachten die voor de inwerkingtreding van de Salduz-wet wel zouden zijn gearresteerd, niet langer van hun vrijheid te benemen.

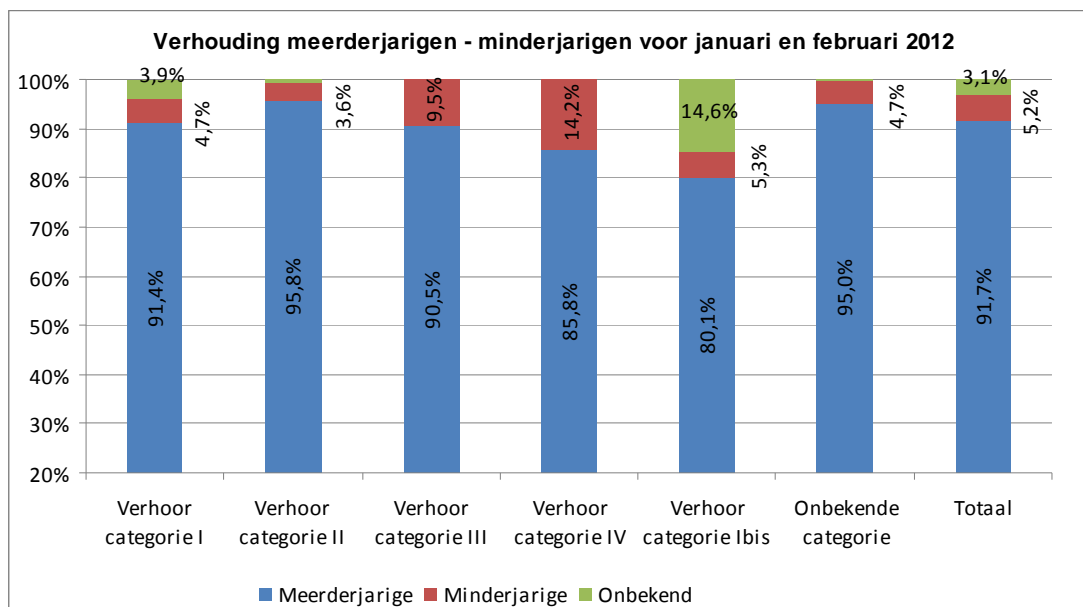
Aantal verhoren cat. IV per gerechtelijk arrondissement	Januari	Februari	Verhouding februari – januari (gecorrigeerd) ⁴
Ressort Brussel	796	1.019	36,8%
Brussel-19	554	690	33,1%
Nivelles	94	94	6,9%
Leuven	62	94	62,1%
Halle-Vilvoorde	86	141	75,3%
Ressort Antwerpen	667	709	13,6%
Antwerpen	410	388	1,2%
Turnhout	66	70	13,4%
Mechelen	41	91	137,3%
Hasselt	61	73	27,9%
Tongeren	89	87	4,5%
Ressort Luik	388	576	58,7%
Liège	182	332	95,0%
Huy	43	45	11,9%
Namur	29	38	40,1%
Verviers	38	44	23,8%
Dinant	39	47	28,8%
Arlon	30	29	3,3%
Eupen	6	23	309,8%
Neufchâteau	14	10	-23,6%
Marche-en-Famenne	7	8	22,2%
Ressort Bergen	488	487	6,7%
Charleroi	314	302	2,8%
Mons	95	89	0,1%
Tournai	79	96	29,9%
Ressort Gent	365	394	15,4%
Dendermonde	95	71	-20,1%
Gent	110	164	59,4%
Brugge	63	54	-8,4%
Kortrijk	66	67	8,5%
Oudenaarde	21	26	32,3%
Veurne	4	5	33,6%
Ieper	6	7	24,7%
Diensten niet georg. op arr. niv.	42	14	-64,4%
Totaal	2.746	3.199	24,5%

2) Verhouding minderjarigen en meerderjarigen

Van de 265.197 personen die door de politie werden verhoord in de maanden januari en februari 2012 waren 91,7% meerderjarig en 5,2% minderjarig⁵. Bij 3,1% was de leeftijd niet gekend of werd dit niet geregistreerd in ISLP/FEEDIS.

⁴ Bij de berekening van de percentages werd rekening gehouden met de kortere duur van de maand februari 2012 (29 dagen) ten opzichte van januari 2012 (31 dagen).

Onderstaande grafiek geeft voor de maanden januari en februari samen naast het totaal ook de verhouding meerderjarig – minderjarig per categorie van verhoor weer. Het percentage minderjarigen ligt het hoogst voor de verhoren van categorie IV (14,2%) en III (9,5%), en het laagst bij de verhoren van categorie II (3,6%). Wat tevens opvalt is dat bij de verhoren van categorie Ibis het percentage leeftijd onbekend heel hoog is, in tegenstelling tot de andere categorieën.

3) Moment van verhoor

Op basis van de registratie van de datum en het beginuur van het verhoor, kan worden bepaald op welk moment het verhoor heeft plaatsgevonden. Er wordt een onderscheid gemaakt naar dag - nacht en week - weekend. Van het totale aantal verhoren over alle categorieën heen vond in januari 80% in de week plaats en 20% in het weekend, 81% van de verhoren werd overdag afgenomen en 19% vond 's nachts⁶ plaats. In februari vonden in verhouding minder verhoren plaats in het weekend en 's nachts: 16% (i.p.v. 20%) in het weekend en 17% (i.p.v. 19%) ging 's nachts door.

Wanneer meer in detail wordt gekeken (voor januari en februari samen), zien we in onderstaande grafiek dat de verhoren van categorie III, alsook de navolgende verhoren categorie Ibis (van de categorieën II, III en IV) in verhouding het meest plaatsvinden overdag in de week. Het gaat hierbij steeds om bijna 80% van de verhoren. Op de tweede plaats komen de verhoren van categorie I met ongeveer 70%, op de voet gevolgd door de verhoren van categorie II waar 64% in januari en 68% in februari overdag in de week plaatsvindt. Daar tegenover staat dat slechts ongeveer 45% van de verhoren van categorie IV overdag in de week wordt afgenomen, wat dus opmerkelijk lager is dan de andere categorieën.

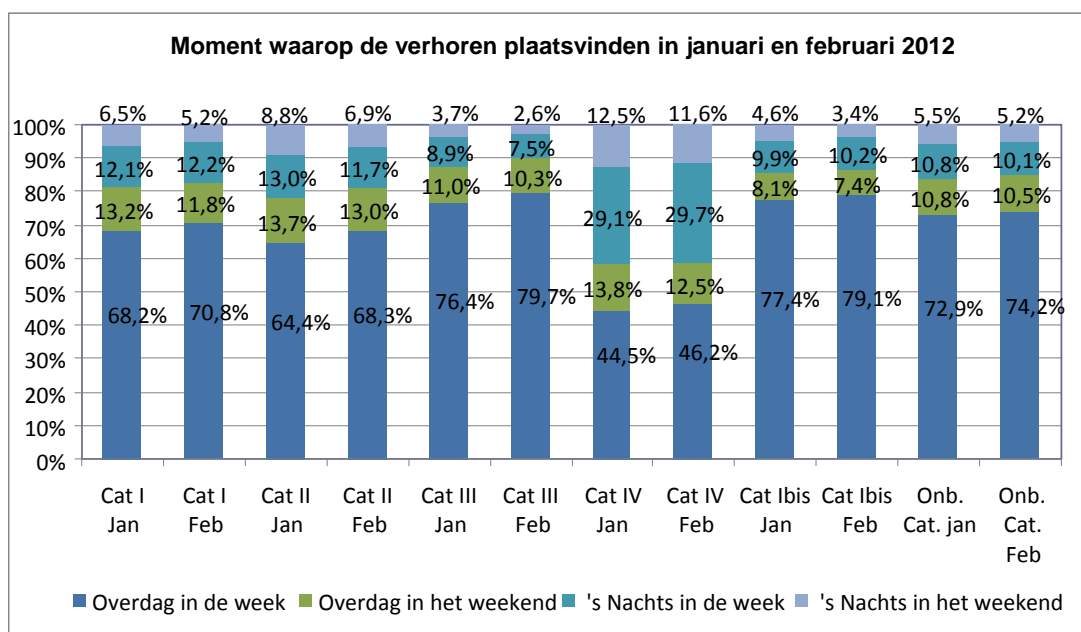
De verhoren overdag in het weekend liggen in dezelfde lijn voor de categorieën I, II en IV (ongeveer 13%), enkel voor de categorieën III en Ibis zijn iets lagere percentages op te merken (tussen 7 en 10%).

⁵ In FEEDIS bestaat er een kans van overschatting van het aantal minderjarigen, gezien 'minder- of meerderjarig' moet worden aangeklikt. De politie kan echter niet steeds meteen nagaan of de verdachte minderjarig dan wel meerderjarig is en zal daarom uit voorzichtigheid de persoon als minderjarige beschouwen zodat de meest uitgebreide rechten worden voorzien. In ISLP is niet echt sprake van dit risico, aangezien bij onduidelijkheid hier de optie 'onbekend' kan worden aangevinkt.

⁶ De uren tussen 18 uur en 7 uur worden hierbij als nacht beschouwd.

Als we de percentages van de verhoren samentellen die 's nachts in de week en het weekend worden afgenomen, dan komen we aan een percentage van 41% voor de verhoren van categorie IV. Dit betekent dat 4 op 10 verdachten die van hun vrijheid worden beroofd 's nachts worden verhoord. Dit hoog percentage is te verklaren doordat overeenkomstig artikel 1 Voorlopige Hechteniswet de vrijheidsbeneming niet langer mag duren dan 24 uren (tenzij er een bevel tot verlenging is). Voor de categorieën I en II ligt het aantal nachtelijke verhoren rond de 20%, of 2 op 10. Voor de verhoren van categorie II is dit toch wel vrij hoge percentage vermoedelijk toe te schrijven aan verhoren met betrekking tot lichtere slagen en verwondingen (caféruzies,...). Voor de verhoren van categorie III en de navolgende verhoren (categorie Ibis) ligt het percentage nachtelijke verhoren heel wat lager, meer bepaald tussen 10 en 15%. Van de nachtelijke verhoren vindt voor alle categorieën ongeveer één derde in het weekend plaats en tweederde in de week.

Wanneer we de percentages voor januari en februari met elkaar vergelijken, dan zien we dat de verhoren overdag in de week voor alle categorieën enkele percentages zijn gestegen, terwijl de verhoren in het weekend zowel 's nachts als overdag voor alle categorieën lichtjes zijn gedaald met uitzondering van categorie IV voor de nachtelijke verhoren in de week.

4) Bijstand advocaat

De Salduz-wet geeft aan de verdachten van categorie III en IV het recht op een vertrouwelijk overleg met een advocaat, voorafgaand aan het eerste verhoor. Verdachten van categorie IV hebben bovendien ook recht op bijstand van een advocaat tijdens elk verhoor binnen de eerste 24 uur van hun aanhouding (en de eventuele verlenging ervan met 24 uur). De verdachten kunnen afstand doen van deze rechten in een door hen gedateerd en ondertekend document, indien zij meerderjarig zijn.

In wat volgt wordt in eerste instantie een overzicht gegeven van het aantal verdachten van categorie III dat al dan niet beroep doet op hun recht op een vertrouwelijk overleg met een advocaat voorafgaand aan het verhoor. Vervolgens wordt voor de verdachten van categorie IV het gebruik van het recht op bijstand besproken. Voor deze categorie wordt bij de presentatie van de cijfers geen onderscheid gemaakt naar het recht op een voorafgaand vertrouwelijk overleg en het recht op bijstand van een advocaat bij het verhoor, aangezien deze informatie niet afzonderlijk wordt geregistreerd in ISLP en FEEDIS. Er kan dan ook enkel worden aangegeven of de gearresteerde verdachten al dan niet beroep doen op hun

recht op bijstand, zonder mee te geven of dit gaat over het voorafgaand vertrouwelijk overleg dan wel over de bijstand bij het verhoor.

Verdachten categorie III

In januari wenste 59,2% van de meerderjarige verdachten van categorie III een vertrouwelijk overleg met een advocaat voorafgaand aan het verhoor en deed 40,8% afstand van dit recht in een schriftelijk document. Voor februari liggen de percentages anders. Het percentage meerderjarige verdachten van categorie III dat afziet van dit recht daalt met 10% tot 30,6%. Het absolute aantal dat afstand doet is echter gestegen, wat doet vermoeden dat de verschuiving in de percentages te wijten is aan de beperkte registratie in januari 2012.

Wanneer we dan nog even kijken naar het aantal minderjarige verdachten van categorie III, die geen afstand kunnen doen, zien we dat dit aantal 799 bedroeg in januari 2012 en 1.701 in februari 2012. Er is dus sprake van een sterke stijging in het aantal minderjarige verdachten van categorie III, wat wellicht louter te wijten is aan de betere registratie.

Vertrouwelijk overleg met advocaat voorafgaand aan verhoor van cat. III in januari en februari 2012	Januari		Februari	
	Freq	%	Freq	% ⁷
Meerderjarig				
Vertrouwelijk overleg met advocaat	5.252	59,2%	9.831	69,1%
Doet afstand van recht op vertrouwelijk overleg	3.627	40,8%	4.395	30,6%
Minderjarig				
Vertrouwelijk overleg met advocaat	799	100,0%	1.701	100,0%

Verdachten categorie IV

In januari deed 69,5% van de meerderjarige gearresteerde verdachten beroep op zijn recht op bijstand van een advocaat en deed 30,5% afstand van dit recht in een schriftelijk document. In februari stijgt het percentage meerderjarige gearresteerde verdachten dat hiervan afstand doet licht, met name naar 32,2%. Het percentage meerderjarige gearresteerde verdachten dat hier wel beroep op doet, neemt dus af naar 67,8%. Dit terwijl bij de verdachten van categorie III het percentage verdachten dat beroep doet op zijn recht op voorafgaand vertrouwelijk overleg toeneemt met 10%.

Wanneer we nog even kijken naar het aantal gearresteerde minderjarige verdachten, zien we dat dit aantal 386 bedroeg in januari 2012 en 456 in februari 2012.

Bijstand advocaat bij verhoren van cat. IV in januari en februari 2012	Januari		Februari	
	Freq	%	Freq	%
Meerderjarig				
Bijstand advocaat	1.641	69,5%	1.859	67,8%
Doet afstand van recht op bijstand	719	30,5%	884	32,2%
Minderjarig				
Bijstand advocaat	386	100,0%	456	100,0%

⁷ Som van beide percentages is 99,7%. Bij 0,3 % is niet gekend of de verdachte al dan niet beroep heeft gedaan op zijn recht op een voorafgaand vertrouwelijk overleg.

5) Verloop van verhoor verdachten

Aan de hand van de registratie van het verloop van het verhoor, kan iets worden verteld over het gebruik van het zwijgrecht dat door de Salduz-wet wordt toegekend aan de verdachten van de categorieën II, III en IV. Tevens kan een indicatie worden gegeven over het aantal verhoren dat niet kon plaatsvinden en over het aantal gevallen waar de verdachte zelf een verklaring heeft opgesteld.

Er kan hieromtrent echter slechts een voorzichtige indicatie worden gegeven, aangezien het verloop van het verhoor niet steeds werd geregistreerd, zoals blijkt uit de cijfers met betrekking tot 'verloop verhoor onbekend'. Wanneer we meer in detail kijken naar het cijfer 'verloop verhoor onbekend', zien we dat dit verwaarloosbaar klein is voor de verhoren van categorie II (respectievelijk 0,7% en 0,6% in januari en februari) en III (respectievelijk 5,5% en 4,3% in januari en februari), maar dat dit voor de verhoren van categorie IV daarentegen groot is (respectievelijk 17% en 13,9% in januari en februari).

Verloop verhoor in januari en februari 2012	Verhoor cat. II		Verhoor cat. III		Verhoor cat. IV	
	Jan	Feb	Jan	Feb	Jan	Feb
Verdachte beroept zich op zwijgrecht ⁸	140	128	52	53	34	18
Verhoor is niet mogelijk	32	44	10	13	6	3
Verdachte stelt een verklaring op	222	296	57	104	1	1
Verdachte is verhoord	19.553	26.035	9.024	15.078	2.238	2.733
Verloop verhoor onbekend	134	157	535	680	467	444
Totaal	20.081	26.660	9.678	15.928	2.746	3.199

Voor de categorieën II en III kan worden gesteld dat, ongeacht het aantal verhoren waarvoor het verloop onbekend is, het gebruik van het zwijgrecht heel laag is. Tijdens de verhoren van categorie II beriepen 140 (0,7%) van de 20.081 verdachten in januari en 128 (0,5%) van de 26.660 verdachten in februari zich op hun zwijgrecht. Bij de verhoren van categorie III ging het om 52 (0,5%) van de 9.678 verdachten en 53 (0,35%) van de 15.928 verdachten. Wat de verhoren van categorie IV betreft, deden in januari 34 (1,2%) van de 2.746 gearresteerde verdachten beroep op hun zwijgrecht. In februari waren dit er slechts 18 (0,6%) van de 3.199. Aangezien voor deze categorie het aantal verhoren met onbekend verloop groot is, kan de toepassing van het zwijgrecht door gearresteerde verdachten in de praktijk aanzienlijk hoger liggen dan de cijfers initieel lijken aan te geven.

Het aantal keer dat een verdachte zelf een verklaring opstelt en dat een verhoor niet kon plaatsvinden, komt bij alle categorieën van verhoor heel weinig voor. Het gaat telkens om 1% of minder dan 1% van het totale aantal verhoren.

6) Duur van verhoor categorie IV

De duur van het verhoor wordt berekend aan de hand van het begin- en einduur van het verhoor. Hierover werden echter heel veel foutieve registraties genoteerd waardoor de duur van het verhoor van categorie IV slechts in de helft van de gevallen kon worden berekend. Dit betekent dus dat in de praktijk slechts bij 1 op 2 verhoren van gearresteerde verdachten het begin- en einduur correct wordt geregistreerd.

Op basis van de beschikbare cijfers wordt in onderstaande tabel een overzicht gegeven van de duur van een verhoor van categorie IV, waarbij de gemiddelde duur⁹ van het verhoor wordt weergegeven.

⁸ Het betreft hier de verhoren waar de verdachten zich voor het ganse verhoor beroepen op het zwijgrecht.

Zowel in de maand januari als in de maand februari, duurde ongeveer 90% van de verhoren niet langer dan 2 uur. Meer bepaald bedroeg bij 1/3 van de verhoren de duur minder dan 30 minuten en kende eveneens 1/3 een duur van 30 minuten tot 1 uur. Ongeveer 25% van de verhoren duurde tussen 1 à 2 uur.

Gemiddeld duurde een verhoor in januari 58 minuten, tegenover 61 minuten in februari.

Duur verhoor cat. IV in januari en februari 2012	Januari		Februari	
	Freq	%	Freq	%
<i>Niet berekenbaar</i>	1.142	51,0%	1.345	49,2%
<i>Berekenbaar:</i>	1.096	49,0%	1.388	50,8%
Van 1 tot 30 minuten	353	32,2%	425	30,6%
Van 1/2 tot 1 uur	371	33,9%	503	36,2%
Van 1 tot 2 uur	276	25,2%	320	23,1%
Van 2 tot 3 uur	68	6,2%	85	6,1%
Van 3 tot 4 uur	15	1,4%	30	2,2%
Van 4 tot 5 uur	10	0,9%	7	0,5%
Van 5 tot 6 uur	2	0,2%	9	0,6%
Van 6 tot 7 uur	1	0,1%	1	0,1%
Van 8 tot 9 uur	0	0,0%	6	0,4%
Langer dan 24 uur	0	0,0%	2	0,1%
Totaal	2.238¹⁰		2.733¹¹	
Gemiddelde duur in minuten (zonder verhoren >24u)	58		61	

⁹ De gemiddelde duur is berekend aan de hand van de klassemiddens en zonder rekening te houden met de twee verhoren die langer duurden dan 24 uur (outliers).

¹⁰ Het betreft hier het aantal verhoren waarvan het verhoor effectief heeft plaatsgevonden. Dit aantal ligt lager dan het totaal aantal verhoren categorie IV (2.746) aangezien bij 34 verhoren de verdachte zich beriep op zijn zwijgrecht, in 6 gevallen het verhoor niet kon plaatsvinden, 1 verdachte zelf een verklaring noteerde en in 467 gevallen het verloop van het verhoor niet werd geregistreerd en dus niet werd geregistreerd of het verhoor effectief heeft plaatsgevonden.

¹¹ Het betreft hier het aantal verhoren waarvan het verhoor effectief heeft plaatsgevonden. Dit aantal ligt lager dan het totaal aantal verhoren categorie IV (3.199) aangezien bij 18 verhoren de verdachte zich beriep op zijn zwijgrecht, in 3 gevallen het verhoor niet kon plaatsvinden, 1 verdachte zelf een verklaring noteerde en in 444 gevallen het verloop van het verhoor niet werd geregistreerd en dus niet werd geregistreerd of het verhoor effectief heeft plaatsgevonden.

2.1.2. Webapplicatie permanentiedienst

De hieronder gepresenteerde cijfergegevens zijn gebaseerd op een extractie uit de webapplicatie van de permanentiedienst van de balie en hebben betrekking op de maanden januari en februari 2012. Deze cijfers betreffen steeds gearresteerde verdachten (categorie IV). Niettemin wordt de webapplicatie in de praktijk nu soms ook oneigenlijk gebruikt voor verdachten van categorie III. Deze kunnen evenwel niet worden getraceerd in de cijfers (het is niet duidelijk hoe deze door de politie worden geregistreerd), zodat we hier kunnen te maken hebben met een overschatting van dossiers van verdachten van categorie IV.

1) Aantal verhoren van verdachten van categorie IV

In de maand januari 2012 werd in totaal voor 3.495 verhoren van gearresteerde verdachten gebruik gemaakt van de webapplicatie van de permanentiedienst van de balie. Meer concreet ging het hierbij om 3.295 eerste verhoren, en om 200 navolgende verhoren in bestaande Salduz-dossiers waarvan 186 bij de onderzoeksrechter (OR) en 14 bij de politie. Tijdens de maand februari 2012 werd in totaal voor 3.549 verhoren van gearresteerde verdachten gebruik gemaakt van de webapplicatie, waarvan 3.312 eerste verhoren en 237 navolgende verhoren bij de onderzoeksrechter (234) en de politie (3). Voor de maanden januari en februari samen werden er in totaal dus 7.044 verhoren van categorie IV geregistreerd in de webapplicatie, waarvan 6.607 eerste verhoren.

Het lage geregistreerde aantal navolgende verhoren tijdens de maanden januari en februari 2012 is te wijten aan het feit dat slechts weinig onderzoeksrechters de webapplicatie gebruiken. Ook was er bij de webapplicatie een computerstoring die invloed heeft gehad op de cijfers over de navolgende verhoren voor de maanden januari en februari 2012, waardoor deze een onderschatting zijn. **Om deze reden worden hierna enkel de cijfers weergegeven betreffende de eerste verhoren van gearresteerde verdachten.**

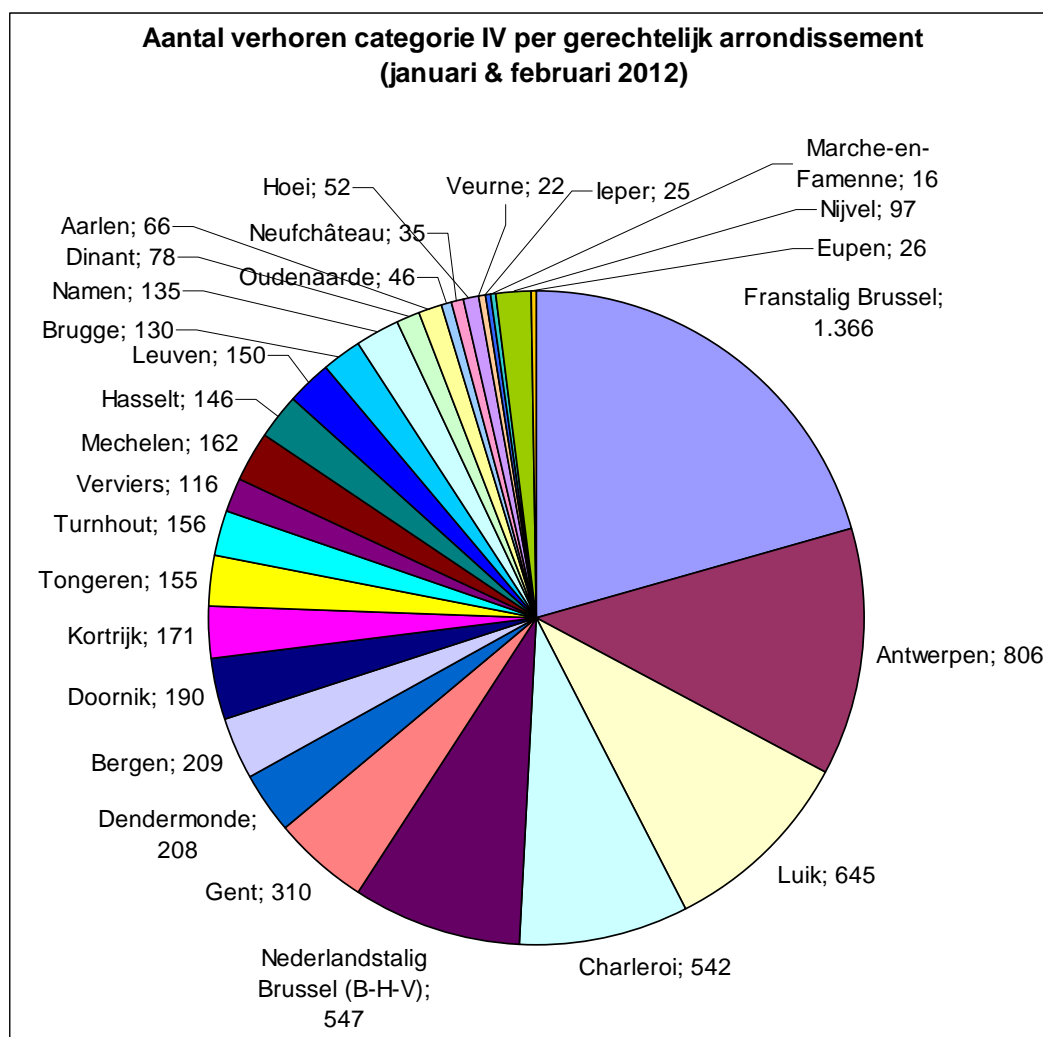
Aantal verhoren categorie IV	Frequentie januari 2012	Frequentie februari 2012	Frequentie januari en februari 2012
Eerste verhoren	3.295	3.312	6.607
<i>Dossier aangemaakt door politie</i>	3.168	3.199	6.367
<i>Dossier aangemaakt door callcenter</i>	68	30	98
<i>Dossier aangemaakt door OR</i>	59	83	142
Navolgende verhoren bij OR	186	234	420
Navolgende verhoren bij politie	14	3	17
Totaal	3.495	3.549	7.044

Van de in totaal 3.295 (januari) en 3.312 (februari) eerste verhoren van gearresteerde verdachten waarvoor gebruik werd gemaakt van de webapplicatie, betrof het in de overgrote meerderheid van de gevallen een verhoor van meerderjarige verdachten (telkens 84%). Vervolgens was telkens 14% (respectievelijk 459 verhoren in januari en 476 verhoren in februari) van de verhoren categorie IV waarvoor beroep werd gedaan op de webapplicatie, een verhoor van een minderjarige verdachte. Tot slot was telkens voor 2% (77 verhoren in januari en 57 in februari) de geboortedatum van de verdachte niet gekend en werd de verdachte bijgevolg verondersteld¹² minderjarig te zijn.

¹² Deze veronderstelling van minderjarigheid in de gevallen waar de geboortedatum van de verdachte onbekend is, gebeurt om ervoor te zorgen dat de rechten van de verdachte maximaal worden beschermd.

Aantal minder- en meerderjarigen categorie IV	Januari 2012		Februari 2012	
	Frequentie	%	Frequentie	%
Minderjarig	459	14%	476	14%
Zonder geboortedatum (= minderjarig)	77	2%	57	2%
Meerderjarig	2.759	84%	2.779	84%
Totaal	3.295	100%	3.312	100%

Wat betreft de verdeling over de gerechtelijke arrondissementen van het gebruik van de webapplicatie tijdens de maanden januari en februari 2012 samen, zien we dat van de in totaal 6.607 eerste verhoren van categorie IV, Franstalig Brussel¹³ het grootste aantal eerste verhoren van gearresteerde verdachten heeft (1.366 of 21%). Het arrondissement Antwerpen komt op de tweede plaats (806 verhoren of 12%), gevolgd door het arrondissement Luik (645 verhoren of 10%). Het minste aantal eerste verhoren van categorie IV zien we in Marche-en-Famenne (16), Veurne (22) en Ieper (25). In Vlaanderen waren er in totaal 2.487 (38%) eerste verhoren van categorie IV, in Wallonië 2.207 (33%) en in Brussel (Nederlandstalig en Franstalig Brussel samen) 1.913 (29%).

¹³ Wat het gerechtelijk arrondissement Brussel betreft, wordt in de webapplicatie het onderscheid gemaakt volgens de taal waarin het dossier werd behandeld (Nederlandstalig of Franstalig).

Tot slot is het interessant om te kijken naar de evolutie van het gebruik van de webapplicatie voor eerste verhoren van categorie IV per gerechtelijk arrondissement, zoals voorgesteld in onderstaande tabel. Omdat de maand februari 2012 twee dagen korter is dan de maand januari 2012, geven we hier gecorrigeerde percentages weer. Globaal beschouwd, is het totale aantal eerste verhoren van categorie IV voor de maanden januari (3.295) en februari 2012 (3.312) nagenoeg gelijk. Wanneer we echter kijken naar het niveau van het gerechtelijk arrondissement, zijn er grotere verschillen vast te stellen tussen de maanden januari en februari 2012. Zo is er in 9 gerechtelijke arrondissementen een sterke stijging of daling merkbaar van 30% of meer. In 7 arrondissementen (Nijvel, Mechelen, Hoei, Namen, Dinant, Eupen en Brugge) betreft het een (sterke) stijging ten opzichte van januari 2012, wat zou kunnen wijzen op een toegenomen gebruik van de webapplicatie in geval van verhoren van categorie IV.¹⁴ In 2 arrondissementen (Verviers en Dendermonde) gaat het echter om een aanzienlijke daling.

Verder is er in 14 gerechtelijke arrondissementen een lichte stijging of daling (tussen 13% en 30%) merkbaar ten opzichte van januari 2012. Voor 8 arrondissementen betreft het een stijging (Leuven, Nederlandstalig Brussel, Turnhout, Hasselt, Aarlen, Gent, Oudenaarde en Ieper) en voor 6 een daling (Neufchâteau, Marche-en-Famenne, Kortrijk, Bergen, Doornik en Veurne).

Ten slotte is in 5 gerechtelijke arrondissementen (Franstalig Brussel, Antwerpen, Tongeren, Luik en Charleroi) het aantal verhoren van categorie IV in februari 2012 nagenoeg status quo gebleven ten opzichte van januari 2012 (stijging of daling van minder dan 10%).

Aantal verhoren categorie IV per gerechtelijk arrondissement	Frequentie Januari	Frequentie Februari	Verhouding februari – januari (gecorrigeerd) ¹⁵
Ressort Brussel	1.026	1.134	18,1%
Franstalig Brussel	687	679	5,7%
Nijvel	7	90	1274,4%
Leuven	70	80	22,2%
Nederlandstalig Brussel (B-H-V)	262	285	16,3%
Ressort Antwerpen	728	697	2,3%
Antwerpen	430	376	-6,5%
Turnhout	76	80	12,5%
Mechelen	72	90	33,6%
Hasselt	71	75	12,9%
Tongeren	79	76	2,8%
Ressort Luik	561	608	15,9%
Luik	323	322	6,6%
Hoei	13	39	220,7%
Namen	55	80	55,5%
Verviers	74	42	-39,3%
Dinant	32	46	53,7%
Aarlen	31	35	20,7%
Eupen	5	21	349,0%

¹⁴ Zo weten we dat de procureur des Konings van het gerechtelijk arrondissement Nijvel de instructie uitvaardigde om in de eerste maand van de inwerkingtreding van de Salduz-wet nog geen gebruik te maken van de webapplicatie. Pas vanaf 30 januari 2012 is hiermee van start gegaan, de sterke stijging van het aantal verhoren in de maand februari 2012 ten opzichte van de maand januari 2012 is bijgevolg volledig hieraan te wijten.

¹⁵ Bij de berekening van de percentages werd rekening gehouden met de kortere duur van de maand februari 2012 (29 dagen) ten opzichte van januari 2012 (31 dagen).

Neufchâteau	19	16	-10,0%
Marche-en-Famenne	9	7	-16,9%
Ressort Bergen	505	436	-7,7%
Charleroi	272	270	6,1%
Bergen	122	87	-23,8%
Doornik	111	79	-23,9%
Ressort Gent	475	437	-1,7%
Dendermonde	130	78	-35,9%
Gent	143	167	24,8%
Brugge	57	73	36,9%
Kortrijk	98	73	-20,4%
Oudenaarde	22	24	16,6%
Veurne	13	9	-26,0%
Ieper	12	13	15,8%
Totaal	3.295	3.312	18,1%

Wanneer we vervolgens kijken naar het moment waarop gebruik werd gemaakt van de webapplicatie, zien we dat tijdens de maanden januari en februari 2012 samen 75% van de verhoeren van categorie IV doorging tijdens de week en dat 25% plaatsvond tijdens het weekend. Wanneer we kijken naar elke maand afzonderlijk, zien we dat er in januari (29%) verhoudingsgewijs meer verhoeren in het weekend plaatsvonden dan in februari (22%).

Verhouding week/weekend	Totaal		Januari 2012		Februari 2012	
	Frequentie	%	Frequentie	%	Frequentie	%
Week	4.942	75%	2.262	71%	2.680	78%
Weekend	1.665	25%	909	29%	756	22%
Totaal	6.607	75%	3.171	71%	3.436	78%

Wat de verhouding dag/nacht betreft, zien we vervolgens dat voor de maanden januari en februari 2012 samen in 55% van de verhoeren van categorie IV overdag beroep werd gedaan op de webapplicatie en bij 45% 's nachts¹⁶. Toegespitst op elke maand afzonderlijk, zien we dat er in januari (47%) verhoudingsgewijs meer verhoeren 's nachts doorgaan dan in februari (43%).

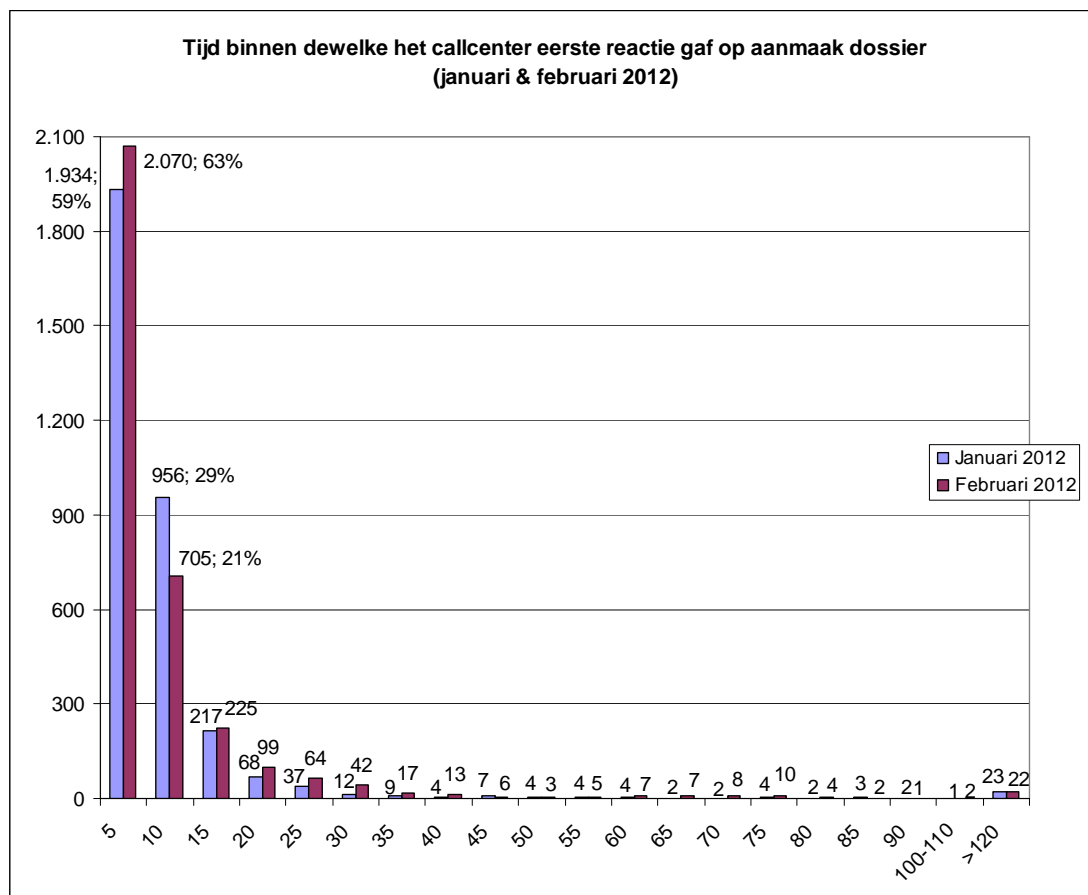
Verhouding dag/nacht	Totaal		Januari 2012		Februari 2012	
	Frequentie	%	Frequentie	%	Frequentie	%
Dag	3.642	55%	1.739	53%	1.903	57%
Nacht	2.965	45%	1.556	47%	1.409	43%
Totaal	6.607	100%	3.295	100%	3.312	100%

¹⁶ De uren tussen 18 uur en 7 uur worden hierbij als nacht beschouwd.

2) Reactietijd callcenter

Om een beter beeld te verkrijgen van de werking van het systeem van de permanentiedienst, keken we naar de tijd waarbinnen het aan de permanentiedienst verbonden callcenter een eerste reactie gaf op de aanmaak van een nieuw dossier voor een verhoor van categorie IV in de webapplicatie. Onder 'eerste reactie' verstaan we hier de contactname door het callcenter van een advocaat van de permanentiedienst.

De grafiek hieronder geeft voor de maanden januari en februari 2012 de reactietijd van het callcenter weer en het aantal dossiers dat binnen die tijd werd behandeld. Hieruit blijkt dat in januari 2012 in 59% (1.934 dossiers) van de 3.295 nieuw aangemaakte dossiers (eerste verhoren) een eerste reactie door het callcenter volgde na 5 minuten. In februari 2012 was deze eerste reactie door het callcenter binnen de 5 minuten iets groter met 63% (2.070 dossiers) van de in totaal 3.312 nieuw aangemaakte dossiers. Globaal bekeken, gaf het callcenter in januari 2012 in 94% (3.107 dossiers) van de gevallen een eerste reactie binnen het kwartier na de aanmaak van een nieuw dossier in de webapplicatie. In februari 2012 lag dit percentage iets lager, en reageerde het callcenter in 91% (3.000 dossiers) van de gevallen binnen de 15 minuten. In respectievelijk 23 gevallen in januari 2012 en 22 gevallen in februari 2012 zou het callcenter pas een advocaat hebben gecontacteerd na het verstrijken van de wettelijke termijn van 2 uur. Navraag bij de beheerders van de webapplicatie wees uit dat dit allemaal zogenaamde 'incidentdossiers' betroffen, waarvoor de verklaring van het overschrijden van de termijn eerder hierin moet worden gezocht dan in het niet goed functioneren van het callcenter.

3) Aantal keer dat afstand werd gedaan

Om een valabele uitspraak te kunnen doen over het aantal keer dat afstand werd gedaan van de Salduz-rechten, moeten we kijken naar het aantal eerste verhoren van categorie IV met een meerderjarige verdachte. Minderjarige verdachten en verdachten van wie de geboortedatum onbekend is en die bijgevolg als minderjarig worden beschouwd, kunnen immers geen afstand doen. In de webapplicatie wordt, in tegenstelling tot hetgeen was voorzien in het initiële processchema, overigens geen onderscheid gemaakt tussen de afstand van het vertrouwelijk overleg en de afstand van de bijstand bij het verhoor. Enkel de afstand die wordt gedaan na het telefonisch afstandscontact, voorzien wanneer de verdachte in het begin aangeeft afstand te overwegen, wordt geregistreerd. Hieronder valt evenwel niet de afstand van de bijstand tijdens het verhoor die mogelijkwijs door de verdachte nog wordt gedaan nadat deze reeds een telefonisch voorafgaande vertrouwelijke consultatie heeft gehad met zijn advocaat.

Van de 2.759 gearresteerde meerderjarige verdachten die in januari 2012 voor de eerste maal werden verhoord en waarvoor gebruik werd gemaakt van de webapplicatie, wensten 2.120 verdachten (76,8%) bijstand van een advocaat 1.246 verdachten (45,2%) overwogen weliswaar afstand te doen van het recht op bijstand. Hiervan bevestigden 639 verdachten (23,2%) deze afstand uiteindelijk niet na het afstandscontact met de advocaat, terwijl 607 verdachten (22%) daadwerkelijk schriftelijke afstand deden.

In februari 2012 deden 2.123 (76,4%) van de in totaal 2.779 gearresteerde meerderjarige verdachten waarvoor gebruik werd gemaakt van de webapplicatie beroep op de bijstand van een advocaat. Van deze groep overwogen 606 verdachten (21,8%) afstand te doen van het recht op bijstand maar zagen hiervan af na het afstandscontact met de advocaat, 656 verdachten (23,6%) deden effectief afstand.

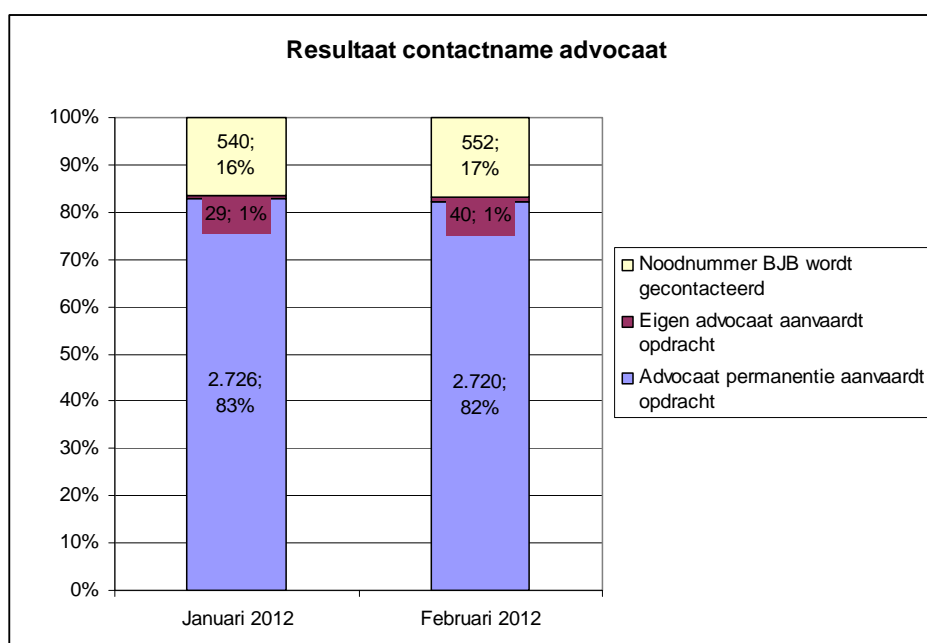
Verhoren categorie IV	Januari 2012		Februari 2012	
	Frequentie	%	Frequentie	%
Verdachte wenst onmiddellijk bijstand	1.513	54,8%	1.517	54,6%
Verdachte overweegt afstand	1.246	45,2%	1.262	45,4%
Bevestigt afstand niet	607	22,0%	606	21,8%
Doet schriftelijke afstand	639	23,2%	656	23,6%
Totaal	2.759	100,0%	2.779	100,0%

Concreet komt dit er dus op neer dat zowel in januari als februari 2012 bijna 1/4 van de verdachten afstand heeft gedaan van het recht op bijstand van een advocaat en dat de overige 3/4 effectief koos voor de bijstand van een advocaat. Wanneer we dit vergelijken met de situatie in het buitenland, waar ongeveer 60% van de verdachten afstand doet van het recht op bijstand¹⁷, lijkt het erop dat in België meer effectief beroep wordt gedaan op de bijstand door een advocaat. In het eerste rapport werd al opgemerkt dat dit zou kunnen liggen aan het feit dat in België een verplicht afstandscontact is voorzien in die gevallen waar een verdachte overweegt om afstand te doen van zijn recht op bijstand. Uit onze cijfers blijkt immers dat slechts de helft van de verdachten na het afstandscontact de afstand bevestigt. De andere helft komt terug op zijn beslissing en wil toch worden bijgestaan door een advocaat.

¹⁷ E. CAPE, J. HODGSON, T. PRAKKEN en T. SPRONKEN (eds.), *Suspects in Europe. Procedural rights at the Investigative Stage of the Criminal Process in the European Union*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 71; Zie ook <http://www.presse.justice.gouv.fr/archives-communiqués-10095/mise-en-oeuvre-de-la-reforme-de-la-garde-a-vue-22783.html> voor de situatie in Frankrijk.

4) Resultaat contactname advocaat

Wat betreft het resultaat van de contactname door het callcenter met een advocaat van de permanentiedienst, naar aanleiding van de aanmaak van een nieuw dossier in de webapplicatie, zien we dat in januari 2012 in 2.726 (83%) van de in totaal 3.295 dossiers van categorie IV een advocaat van de permanentiedienst wordt gevonden die de opdracht aanvaardt. In februari 2012 was dit in 2.720 (82%) van de in totaal 3.312 gevallen. In respectievelijk 540 gevallen (16%) in januari 2012 en 552 gevallen (17%) in februari 2012 kon via de permanentiedienst geen advocaat worden gevonden en moest het Salduz BJB¹⁸ noodnummer van de balie worden gecontacteerd. Ten slotte werd in respectievelijk 29 gevallen in januari en 40 gevallen in februari¹⁹ de opdracht aanvaard door een door de verdachte gekozen advocaat.

5) Contactname noodnummer voor niet vinden van advocaat

Zoals hierboven reeds werd vermeld, moest in januari en februari 2012 respectievelijk voor 540 (16%) van de 3.295 dossiers en 552 (17%) van de 3.312 dossiers het Salduz BJB noodnummer van de permanentiedienst van de balie worden gecontacteerd omdat geen advocaat werd gevonden. In feite zijn 8 gerechtelijke arrondissementen samen verantwoordelijk voor respectievelijk 95% (januari) en 87% (februari) van het totale aantal contactnames, waarbij Franstalig Brussel steeds de hoofdmoot voor zijn rekening neemt, op ruime afstand gevolgd door het arrondissement Luik. Qua aandeel in het totale aantal oproepen op het noodnummer is er wel een verschuiving waarneembaar tussen deze 8 gerechtelijke arrondissementen: daar waar Franstalig Brussel in januari nog verantwoordelijk was voor 71% van het totale aantal oproepen op het noodnummer, is dit aandeel in februari gedaald tot 52%. Aangezien het totale aantal oproepen op het noodnummer daarentegen vrijwel constant is gebleven (540 in januari en 552 in februari), betekent dit dat de andere gerechtelijke arrondissementen in februari meer beroep zijn gaan doen op het noodnummer. Gezien de stakingsaanzegging door de Ordre des Barreaux Francophones et Germanophones (OBFG) is deze evolutie enigszins verontrustend.

¹⁸ Bureau Juridische Bijstand.

¹⁹ Het betreft hier een onderschatting van het werkelijke cijfer ten gevolge van een tijdelijke computerstoring in de webapplicatie. Deze is ondertussen verholpen, zodat in de volgende evaluatierapporten correcte cijfers hierover kunnen worden weergegeven.

Kijken we tot slot even naar de specifieke situatie in Franstalig Brussel, dan zien we dat in januari in meer dan de helft (386 dossiers of 56%) van de in totaal 687 dossiers van categorie IV initieel geen advocaat werd gevonden via de permanentiedienst. In februari 2012 is dit aandeel gedaald tot 43% (289 dossiers van de in totaal 679 dossiers van categorie IV). Het betekent echter daarom nog niet dat er zich in Franstalig Brussel minder problemen voordoen met de beschikbaarheid van Franstalige advocaten. In het eerste rapport hebben we melding gemaakt van de onvoldoende beschikbaarheid van Franstalige advocaten. Uit informele contacten weten we dat dit probleem zich nog steeds stelt. Het zorgt ervoor dat soms niet meer gebruik wordt gemaakt van de webapplicatie, dat verdachten voor onderzoeksrechters worden voorgeleid zonder dat nog een verhoor plaatsgrijpt bij de politie, en dat onderzoeksrechters zelf contact opnemen met advocaten.

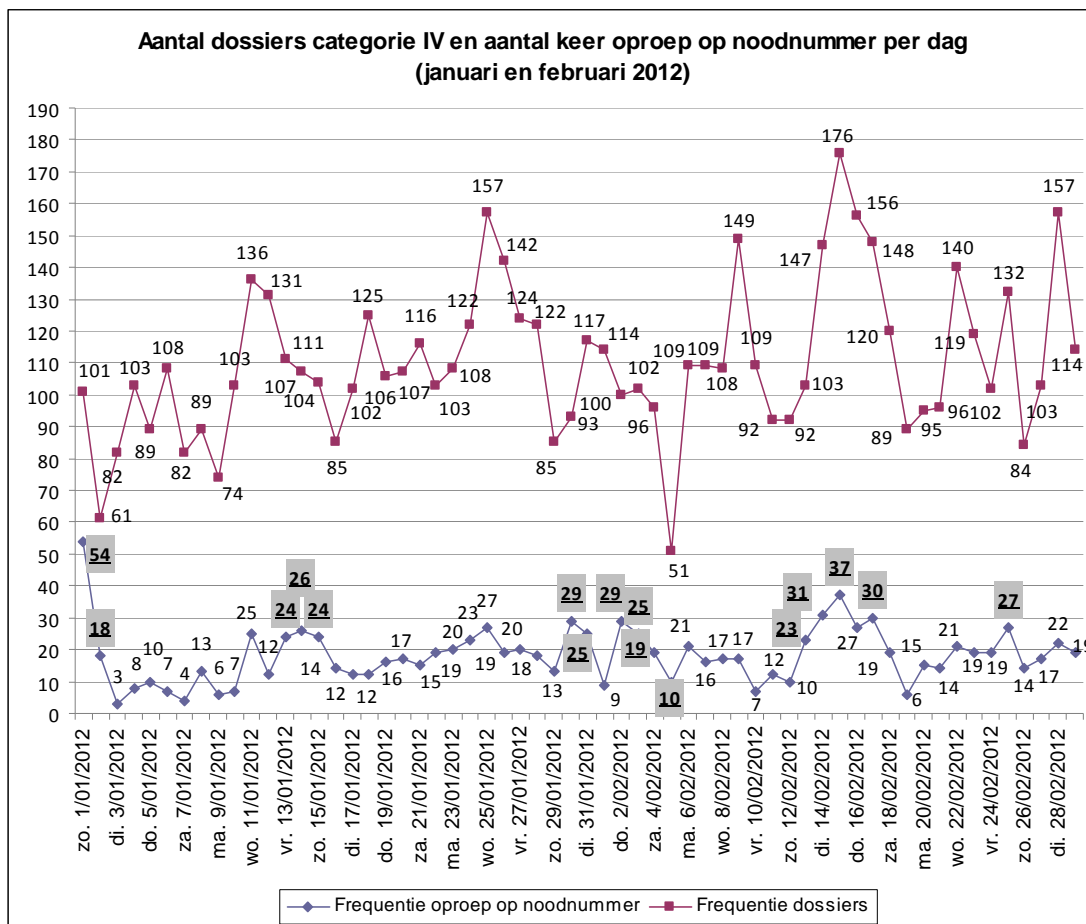
De tabel hieronder geeft voor de maanden januari en februari 2012 per gerechtelijk arrondissement (met een weergave van de 8 belangrijkste en een restcategorie 'andere') weer hoeveel keer een beroep werd gedaan op het Salduz BJB noodnummer van de balie omdat geen advocaat werd gevonden.

Gerechtelijk arrondissement	Januari 2012		Februari 2012	
	Frequentie noodnummers	% ²⁰	Frequentie noodnummers	% ²¹
Franstalig Brussel	386	71%	289	52%
Luik	35	6%	49	9%
Nederlandstalig Brussel (B-H-V)	28	5%	32	6%
Charleroi	25	5%	26	5%
Bergen	16	3%	24	4%
Verviers	15	3%	16	3%
Nijvel	3	1%	28	5%
Aarlen	3	1%	14	3%
Andere	29	5%	74	13%
Totaal	540	100%	552	100%

Het is daarnaast ook interessant even stil te staan bij het dagelijkse aantal oproepen op het noodnummer voor het niet vinden van een advocaat. Onderstaande grafiek geeft een visuele voorstelling van het aantal oproepen per dag, alsook van het dagelijkse aantal dossiers categorie IV voor de maanden januari en februari 2012. Op de onderste lijn van de grafiek (aantal oproepen op het noodnummer) zijn de aantallen gemarkeerd die 20% of meer uitmaken van het totale aantal dossiers categorie IV dat die dag werd behandeld.

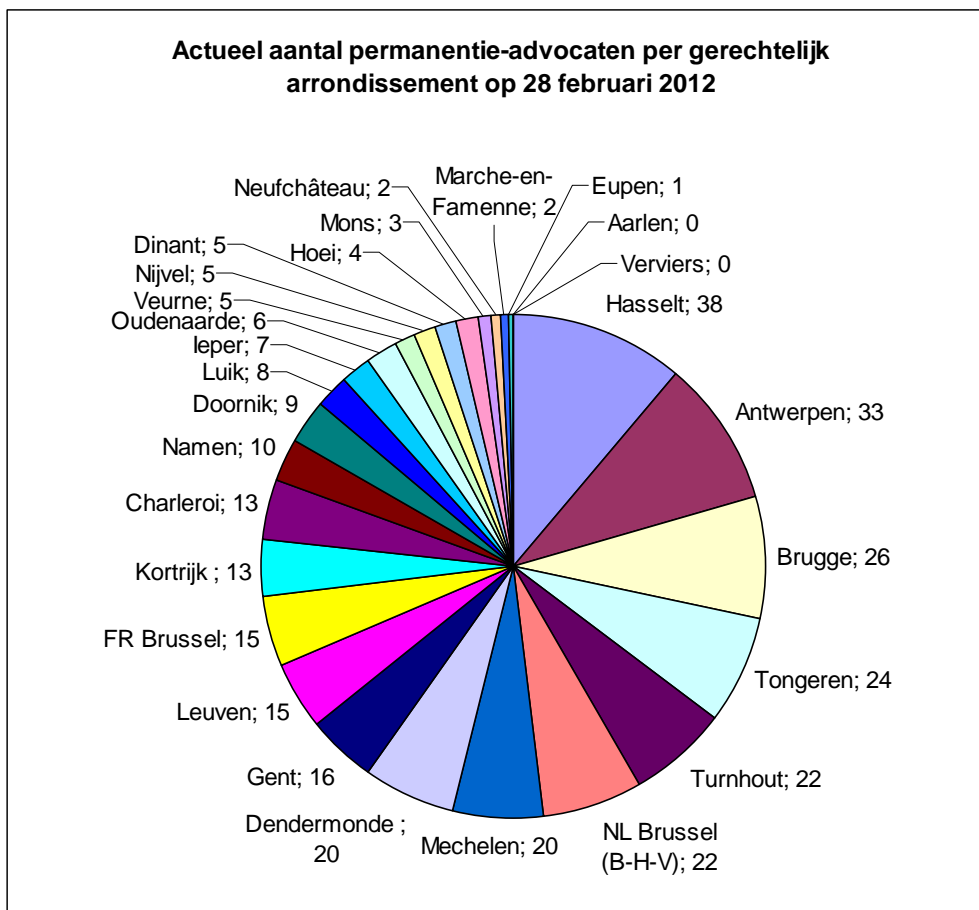
²⁰ Verhouding ten opzichte van het totale aantal oproepen op het noodnummer.

²¹ Verhouding ten opzichte van het totale aantal oproepen op het noodnummer.

Deze grafiek toont aan dat tijdens de eerste twee dagen van januari 2012 verhoudingsgewijs veel beroep werd gedaan op het noodnummer voor het niet vinden van een advocaat. Deze hoge percentages zijn te wijten aan het feit dat de Salduz-wet op 1 januari in werking is getreden en het de eerste dagen nog zoeken was naar de concrete toepassing ervan. Daarna doet een verhoudingsgewijs hoog aantal oproepen op het noodnummer zich nu eens voor tijdens het weekend, dan weer tijdens de week. Daarom kan de verklaring voor een hoog aantal oproepen op het noodnummer niet zonder meer gezocht worden in het onderscheid tussen week en weekend.

Verder is het interessant om te kijken naar het aantal beschikbare permanentieadvocaten per gerechtelijk arrondissement. Op die manier kan een inschatting worden gemaakt van de onderlinge samenhang tussen het aantal dossiers categorie IV, het aantal beschikbare advocaten en het aantal keer dat beroep werd gedaan op het noodnummer omdat de permanentiedienst geen advocaat vond. Het is echter niet mogelijk om het aantal permanentieadvocaten voor een bepaalde periode weer te geven, aangezien dit aantal constant verandert. Wel kan het aantal permanentieadvocaten voor een bepaald ogenblik worden weergegeven. De grafiek hieronder geeft voor dinsdag 28 februari 2012 om 13 uur het aantal permanentieadvocaten per gerechtelijk arrondissement weer.

Deze grafiek leert ons dat er op 28 februari 2012 om 13 uur 344 advocaten beschikbaar waren bij de permanentiedienst. Hierbij gaat het niet noodzakelijk om 344 verschillende advocaten, aangezien één advocaat zich voor verschillende politiezones kan aanmelden en in dat geval bijgevolg dubbel wordt geteld. Wanneer we specifiek inzoomen op de situatie in Franstalig Brussel, dan zien we dat er op 28 februari om 13 uur 15 advocaten beschikbaar zijn, terwijl we weten dat er dagelijks gemiddeld voor ca. 23 verhoren van categorie IV beroep wordt gedaan op de webapplicatie (1.366 verhoren categorie IV op 60 dagen). Als we even terugkijken naar de tabel die het aantal oproepen op het noodnummer voor het niet vinden van een advocaat weergeeft per gerechtelijk arrondissement, dan zien we dat in Franstalig Brussel (zeer) veel beroep wordt gedaan op het noodnummer. Gezien de vrij lage beschikbaarheid aan advocaten²², in verhouding tot het hoge gemiddeld aantal verhoren van categorie IV, is dit misschien niet echt verwonderlijk.

6) Gemiddelde duur van de prestaties

Voor de maanden januari en februari 2012 werd de duur van de door de advocaten geleverde prestaties geregistreerd door de advocaten zelf, de politie en de onderzoeksrechters, zij het dat de advocaten deze variabele aanzienlijk beter registreerden dan de politie en de onderzoeksrechters. De registratie van de duur gebeurde niet consequent, al kunnen we toch een vrij betrouwbare indicatie geven van de gemiddelde duur per prestatie. De tabel hieronder geeft per prestatie de gemiddelde duur in minuten weer voor de maanden januari en februari 2012. Voor de navolgende verhoren werd de gemiddelde duur niet berekend, aangezien er in de webapplicatie te weinig gegevens hierover beschikbaar waren om statistisch relevante conclusies te kunnen trekken.

²² Er kan namelijk worden verwacht dat het beschikbare aantal advocaten afneemt naargelang het tijdstip van verhoor zich buiten de kantooruren voordoet.

Prestaties	Gemiddelde duur in minuten	
	Januari 2012	Februari 2012
Reistijd	26,96	31,96
Wachttijd advocaat ²³	28,83	45,73
Telefonisch afstandscontact	9,18	9,86
Vertrouwelijk consult ter plaatse	20,41	19,82
Telefonisch vertrouwelijk consult	9,47	10,31
Plaatsvervangende telefonische consultatie	14,31	25,70
Bijkomend vertrouwelijk consult	14,57	12,40
Bijstand bij verhoor	77,91	74,54
Bijstand bij navolgend verhoor	/	/

De tabel laat zien dat de gemiddelde wachttijd voor de advocaat – zoals geregistreerd door de advocaten zelf – in de maand januari 2012 ongeveer een half uur bedraagt en dat deze in februari oploopt tot drie kwartier. De advocaten zouden dus enige tijd moeten wachten, alvorens ze hun cliënt kunnen bijstaan.

Verder blijkt uit de tabel dat het vertrouwelijk overleg ter plaatse, zowel in januari als februari 2012, gemiddeld 20 minuten duurde. Dit lijkt erop te wijzen dat de wettelijk voorziene termijn van 30 minuten voldoende is. Het eventuele bijkomende vertrouwelijk consult duurde in januari 2012 gemiddeld 14,57 minuten en in februari 2012 gemiddeld 12,40 minuten, terwijl de wettelijk voorziene termijn voor dit bijkomend consult 15 minuten bedraagt.

Tot slot leert de tabel ons dat de bijstand bij het eerste verhoor, en dus de eerste verhoren van categorie IV zelf, zowel in januari als februari 2012 gemiddeld ongeveer een uur en een kwartier bedroeg.

7) Taal van de verdachte

In de webapplicatie wordt de hoofdtaal van de verdachte en de kennis van eventuele andere talen geregistreerd. Idealiter zou dit ons iets kunnen zeggen over het beroep dat wordt gedaan op tolken, zoals ook was voorzien in het initiële processchema van de webapplicatie. Nu wordt de hoofdtaal van de verdachte echter steeds geregistreerd (dus ook indien geen tolk moet worden opgeroepen), zodat niet kan worden berekend in hoeveel gevallen uiteindelijk een tolk werd opgeroepen. In de toekomst (vanaf april 2012) zal dit worden aangepast in de webapplicatie. De hieronder gepresenteerde gegevens bevatten dus enkel een loutere beschrijving van de taal van de verdachte, wat slechts een voorzichtige indicatie geeft van het gebruik van de tolken.

Uit onderstaande tabel blijkt dat volgens de registratie in de webapplicatie in januari 2012 78,9% (2.602 verdachten) van de 3.295 gearresteerde verdachten een courante taal (Nederlands, Frans, Duits of Engels) als hoofdtaal spraken. In februari 2012 was dit 80,2% (2.658 van in totaal 3.312 verdachten). Daarnaast sprak 21,1% (693 verdachten) in januari 2012 en 19,8% (654 verdachten) in februari 2012 een niet-courante taal als hoofdtaal. Telkens ongeveer 60% van deze groep gaf bovendien geen enkele van de vier courante talen op als 2^e of 3^e taal.

²³ Het betreft hier de totale effectieve wachttijd, dus zowel voor het vertrouwelijk overleg als voor de bijstand tijdens het verhoor.

Hoofdtal van de verdachte	Januari 2012		Februari 2012	
	Frequentie	%	Frequentie	%
Courante hoofdtal	2.602	78,9%	2.658	80,2%
<i>Frans</i>	1.663	50,5%	1.737	52,4%
<i>Nederlands</i>	910	27,6%	877	26,5%
<i>Duits</i>	11	0,3%	16	0,5%
<i>Engels</i>	18	0,5%	28	0,8%
Niet-courante hoofdtal	693	21,1%	654	19,8%
<i>Spreekt ook nog een courante taal</i>	289	8,8%	264	8,0%
<i>Spreekt geen courante taal</i>	404	12,3%	390	11,8%
Totaal	3.295	100,0%	3.312	100,0%

De tabel hieronder geeft een overzicht van alle niet-courante talen die in januari en februari 2012 als hoofdtal van de verdachte werden aangeduid in de webapplicatie. Naast de absolute aantallen verdachten die een bepaalde niet-courante taal als hoofdtal spreken, is ook weergegeven hoeveel verdachten daarnaast nog één van de vier courante talen spreken.

Overzicht niet-courante hoofdtalen	Januari 2012		Februari 2012	
	Frequentie	Aantal dat ook nog courante taal spreekt	Frequentie	Aantal dat ook nog courante taal spreekt
Arabisch	274	162	225	126
Roemeens/ Moldavisch	126	29	131	28
Pools	34	9	38	10
Turks	33	12	18	10
Albanees	28	9	33	19
Spaans	26	11	29	8
Servisch	21	8	29	10
Russisch	21	6	38	17
Litouws	20	3	6	1
Reto-Romaans	18	5	6	1
Bulgaars	17	2	28	4
Italiaans	14	3	13	5
Portugees	5	1	3	1
Kroatisch	5	4	2	2
Bosnisch	5	3	1	0
Koerdisch	4	2	1	0
Hongaars	4	1	0	0
Chinees	4	2	2	0
Slovaaks	3	0	11	5
Georgisch	3	0	4	1
Berbers	3	1	1	1
Armeens	3	2	4	3
Mongools	2	0	4	0
Hindi	2	1	1	1
Wit-Russisch	1	0	0	0
Vietnamees	1	0	0	0
Twi (Ghana)	1	1	0	0
Turkmeens	1	0	0	0
Tsjechisch	1	1	0	0

Swahili	1	1	1	1
Sloveens	1	1	0	0
Punjabi	1	1	1	0
Oekraïens	1	1	1	0
Nepalees	1	1	1	0
Macedonisch	1	1	2	2
Luxemburgs	1	1	0	0
Lets	1	0	0	0
Frans-Belgische gebarentaal	1	1	2	0
Gujarati	1	1	0	0
Grieks	1	0	1	0
Akan (Ghana)	1	1	0	0
Afrikaans	1	1	0	0
Farsi	0	0	4	1
Urdu	0	0	3	2
Pasjtoe	0	0	3	0
Thai	0	0	2	0
Tsjetsjeens	0	0	1	1
Lingala	0	0	1	1
Hebreeuws	0	0	1	1
Estisch	0	0	1	1
Azerbeidzjaans	0	0	1	1
Totaal	693	289	654	264

Wanneer we de in de tabel opgenomen talen vergelijken met de talen waarin de verklaring van rechten is voorzien, zien we dat voor 19 talen uit de tabel geen vertaling is gemaakt. Deze talen worden cursief en vetgedrukt aangeduid in de tabel. Het gaat hier meer concreet om volgende talen: Reto-Romaans²⁴, Koerdisch, Georgisch, Mongools, Twi (Ghana), Turkmeens, Swahili, Punjabi, Nepalees, Luxemburgs, Akan (Ghana), Afrikaans, Farsi, Pasjtoe, Thai, Tsjetsjeens, Lingala, Hebreeuws en Azerbeidszjaans.

²⁴ Reto-Romaans is de taal die gesproken wordt in de Zwitserse Alpen. Aangezien deze taal tout court weinig voorkomt (naar schatting zijn er 36.000 sprekers van het Reto-Romaans), kan worden vermoed dat met Reto-Romaans eerder bedoeld wordt op de taal van de Roma, het Romani.

2.1.3. Pilootsites

Ter aanvulling van de registratie in ISLP/FEEDIS, die op vraag van de politie-instanties beperkt diende te worden gehouden, heeft de DSB een aantal pilootsites bij de politie bereid gevonden om extra variabelen te registreren. Van zeven van de acht pilootsites²⁵ hebben we voor dit rapport een feedback gekregen, enkel de PZ Flowal slaagde er niet tijdig in om informatie over te maken. Voor deze laatste politiezone beschikken we wel over extra cijfers van de webapplicatie van de permanentiedienst. Van de andere pilootsites ontvingen we informatie over hoe hun registratie in ISLP/FEEDIS en de webapplicatie van de permanentiedienst verloopt. Daarnaast maakten vier²⁶ pilootsites daadwerkelijk cijfergegevens over van een bijkomende registratie (zoals gevraagd door de DSB).

1) Registratie in ISLP/FEEDIS

Wat betreft de feedback over het verloop van de registratie hebben vier van de zeven pilootsites geen problemen gemeld met de registratie in ISLP/FEEDIS. De drie overige geven aan dat bepaalde variabelen onduidelijk zijn ('afstand van bijstand advocaat' en 'categorie Ibis'), of dat een variabele wegens niet verplicht niet altijd correct wordt geregistreerd of moeilijk te extraheren valt ('einduur verhoor'), of dat niet alle door de DSB gevraagde gegevens in deze applicaties kunnen worden geregistreerd.

Om de hierna weergegeven cijfergegevens van de eigen registratie door de pilootsites te situeren, geven we in onderstaande tabel per pilootsite de cijfers weer van het totale aantal verhoren per categorie voor de maanden januari en februari 2012 samen.²⁷ We geven eerst de pilootsites van de lokale politiezones weer (gerangschikt in dalende volgorde naargelang de categorie van de politiezone), gevolgd door de pilootsite van de federale gerechtelijke politie. Als vergelijkingsbasis vermelden we onderaan in de tabel de cijfers op nationaal niveau. We beperken ons tot de bespreking van de verhoren van categorie III en IV waarvoor de pilootsites extra gegevens hebben geregistreerd.

Het aandeel verhoren van categorie III en IV tesamen t.o.v. het totale aantal verhoren (met inbegrip van onbekende gevallen), situeert zich voor de lokale politiezones rond het nationale gemiddelde van 12%²⁸. Enkel bij de PZ Antwerpen ligt dit iets hoger met 16%. We zien dat bij de twee grootste lokale politiezones het meeste aantal verhoren van categorie IV op te tekenen vallen, zijnde 4% in de PZ Antwerpen en 6% in de PZ Brussel Hoofdstad Elsene. De andere politiezones leunen meer aan bij het nationale gemiddelde van 2%, gaande van 1% tot 3%. Voor de federale gerechtelijke politie (FGP) Antwerpen ligt het aandeel verhoren van categorie III en IV samen een stuk hoger, met name 23%. Dit geldt ook voor verhoren van categorie IV met 9%.

De grootste lokale politiezones (Antwerpen en Brussel Hoofdstad Elsene) en de federale gerechtelijke politie Antwerpen hebben dus verhoudingsgewijs meer verhoren van gearresteerde verdachten (categorie IV) dan de andere pilootsites. Dit zou natuurlijk moeten kunnen worden bekeken in relatie tot de gepleegde feiten, maar het kan een indicatie zijn dat zeker de grootste politiezones niet systematisch teruggrijpen naar capaciteitsproblemen om verhoren op een later tijdstip af te nemen overeenkomstig categorie III.

²⁵ Het betreffen PZ Antwerpen, FGP Antwerpen, PZ Brussel Hoofdstad Elsene, PZ GAOZ, PZ Mons/Quevy (dat samen met 5 andere lokale PZ en FGP Mons deel uitmaakt van het Centre Intégré Salduz te Mons - CISAM), PZ Zaventem, PZ Waver en PZ Flowal.

²⁶ PZ Antwerpen, FGP Antwerpen, PZ GAOZ en PZ Waver.

²⁷ Deze gegevens zijn afkomstig van de nationale extractie uit ISLP/FEEDIS.

²⁸ Met name bedraagt het percentage van de lokale politiezones tussen 10% en 14%.

Verhoren Januari en februari 2012	Categorie I		Categorie Ibis		Categorie II		Categorie III		Categorie IV		Onbekend		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
PZ Antwerpen	9.595	65,6	542	3,7	1.853	12,7	1.808	12,4	565	3,9	254	1,7	14.617	100
PZ Brussel Hoofdstad Elsene	5.180	67,2	222	2,9	949	12,3	583	7,6	475	6,2	302	3,9	7.711	100
PZ Mons/Quevy	1.722	63,4	36	1,3	218	8,0	292	10,8	23	0,8	425	15,6	2.716	100
PZ GAOZ	1.608	64,5	65	2,6	424	17,0	257	10,3	72	2,9	67	2,7	2.493	100
PZ Wavre	847	74,0	43	3,8	119	10,4	100	8,7	29	2,5	7	0,6	1.145	100
PZ Zaventem	499	66,6	33	4,4	133	17,8	53	7,1	21	2,8	10	1,3	749	100
PZ Flowal	403	45,0	16	1,8	164	18,3	90	10,1	14	1,6	208	23,2	895	100
FGP Antwerpen	666	62,3	150	14,0	1	0,1	147	13,8	100	9,4	5	0,5	1.069	100
Nationaal	169.390	63,9	8.325	3,1	46.741	17,6	25.606	9,7	5.945	2,2	9.190	3,5	265.197	100

2) Registratie in webapplicatie

Het gebruik van de webapplicatie van de permanentiedienst wordt door de pilootsites algemeen omschreven als zeer vlot tot geen problemen met het gebruik ervan. Drie pilootsites maken wel melding van één of enkele incidenten.²⁹

De DSB heeft aan de pilootsites gevraagd om extra velden in de webapplicatie in te vullen. Het betreft de velden die zijn opgenomen in het onderdeel 'prestaties', die voor de politiediensten in principe niet verplicht zijn om in te vullen. Voor de maanden januari en februari 2012 blijkt dat alle pilootsites van de lokale politie (de federale politie is niet apart geregistreerd in de webapplicatie) prestaties hebben ingevuld. We dienen echter vast te stellen dat dit niet systematisch in elk dossier gebeurde. Van de 7 pilootsites bij de lokale politie vulden de meesten dit slechts in een minderheid van de gevallen in (variërend van 15% tot 50% van het totaal aantal ingevoerde dossiers).

Enkel de PZ Flowal en PZ GAOZ vulden dit meer systematisch in (respectievelijk in 83% en 95% van de door hen ingevoerde dossiers). Bijgevolg geven we enkel de cijfers weer van deze twee pilootsites.³⁰ We vergelijken deze met de in het onderdeel van de webapplicatie besproken nationale cijfers (hier weergegeven voor januari en februari tesamen). De cijfers van de PZ Flowal en de PZ GAOZ liggen in de lijn van de nationale cijfers, met uitzondering van de plaatsvervangende telefonische consultatie die ongeveer de helft lager ligt in de PZ GAOZ (10,7 versus 20 minuten) en het bijkomend vertrouwelijk consult dat bijna driemaal lager ligt in de PZ Flowal. Niettemin dient een groot voorbehoud te worden gemaakt bij deze cijfers, de vraag is immers in hoeverre de duurtijd consequent werd geregistreerd.³¹

Prestaties Januari en februari 2012	Gemiddelde duur in minuten		
	PZ Flowal	PZ GAOZ	Nationaal
Telefonisch afstandscontact	/	9	9,5
Vertrouwelijk consult ter plaatse	18,6	17,1	20,1
Telefonisch vertrouwelijk consult	6	8,9	9,9
Plaatsvervangende telefonische consultatie	/	10,7	20,0
Bijkomend vertrouwelijk consult	5	15	13,5
Bijstand bij verhoor	89,6	66	76,2
Bijstand bij navolgend verhoor	/	6	/

3) Bijkomende eigen registratie

Daarnaast verrichten vijf pilootsites een eigen bijkomende registratie van een aantal variabelen. Dit gebeurt ofwel aan de hand een fiche die wordt ingevuld door de opsteller van het PV (al dan niet in ISLP), ofwel door het turven van de nodige elementen in het proces-verbaal van verhoor door het secretariaat. We geven deze cijfers puur ter informatieve titel mee, ze zijn zeker niet representatief bedoeld.

Van de vijf pilootsites met een bijkomende registratie hebben we slechts van vier cijfers ontvangen, de PZ Mons/Quevy diende haar fiches nog te verwerken. Daarnaast is bij de FGP Antwerpen slechts voor een beperkt aandeel verhoren (in minder dan de helft van de

²⁹ Met name dat de webapplicatie blokkeerde, de advocaat had de opdracht aanvaard nadat de politie eerst de melding had gekregen dat de advocaat de opdracht had geannuleerd, door technisch probleem was er een vertraging met de verwerking van de gegevens, geen advocaat van de permanentiedienst was beschikbaar, of er was een moeilijkheid met het registreren dat de door de verdachte gevraagde advocaat niet kon worden gecontacteerd.

³⁰ Deze gegevens zijn afkomstig van de nationale extractie uit de webapplicatie.

³¹ Zo wordt 6 minuten voor een bijstand bij een navolgend verhoor onwaarschijnlijk laag geacht vanuit de permanentiedienst.

gevallen) een eigen extra registratie verricht.³² De PZ GAOZ lijkt wel vrij systematisch extra gegevens te hebben geregistreerd³³, evenals de PZ Antwerpen die een beperkt aantal extra gegevens registreerde³⁴ en de PZ Waver voor categorie IV³⁵. Zodoende kunnen we enkel informatie weergeven die afkomstig is van de PZ GAOZ en de PZ Antwerpen, en voor categorie IV eveneens van de PZ Waver. De cijfers hebben voor de PZ GAOZ en de PZ Antwerpen steeds betrekking op januari en februari 2012 tesamen, voor de PZ Waver betreft dit de periode tot 10 maart 2012. We bespreken hieronder enkel de cijfers waar we geen interpretatieproblemen mee hadden.

Wat betreft categorie III is voor de PZ GAOZ informatie beschikbaar over het gebruik van de uitnodiging. In de Salduz-wet is immers een specifieke regeling hiervoor uitgewerkt. Indien de politiediensten deze specifieke uitnodiging gebruiken wordt de verdachte geacht reeds een advocaat te hebben geraadpleegd op het moment dat deze zich aanbiedt op het politiekantoor. In de PZ GAOZ werd in ongeveer tweederde van de gevallen gebruik gemaakt van de uitnodiging en dit steeds met vermelding van rechten zoals specifiek voorzien in de wet (67,6% - in 173 gevallen van de 256 verhoren). Wanneer geen gebruik werd gemaakt van de uitnodiging vroeg een meerderheid van de verdachten uitstel van het verhoor om een advocaat te kunnen raadplegen (in 49 op 83 gevallen). In de PZ Antwerpen werd eveneens in de overgrote meerderheid van de gevallen gebruik gemaakt van de uitnodiging met vermelding van rechten, het wordt omschreven als "de standaard".³⁶

Van de meerderjarige verdachten heeft in de PZ GAOZ een minderheid de afstandsverklaring ondertekend (38,9% - in 83 op 225 gevallen), waarbij afstand wordt gedaan van het recht op een voorafgaand vertrouwelijk overleg met een advocaat. Het betekent daarom echter nog niet dat de meerderheid van de meerderjarige verdachten (63,1% - in 142 op 225 gevallen³⁷) effectief een advocaat heeft geraadpleegd.³⁸ De afstandsverklaring geeft in feite bij categorie III geen indicatie over het aandeel dat dan wel effectief gebruik heeft gemaakt van het voorafgaand vertrouwelijk overleg.

De cijfers wijzen erop dat de verdachten van categorie III in de PZ GAOZ weinig gebruik hebben gemaakt van het zwijgrecht: 6,6% (in 17 van 256 gevallen). Het nationaal gemiddelde ligt nog een stuk lager met 0,4%. Dit nationale cijfer is echter weinig betrouwbaar gezien het hoge aantal verhoren waarvoor het verloop als onbekend is geregistreerd (cf. supra).

De PZ GAOZ heeft ten slotte nog cijfers ingezameld over het gebruik van een tolk. Slechts in 2,3% van de verhoren van de categorie III diende een tolk te worden ingeschakeld (in 6 op 256 gevallen).

Voor categorie IV is voor de PZ GAOZ en de PZ Antwerpen informatie beschikbaar over het gebruik van het recht op bijstand van een advocaat door meerderjarige verdachten (minderjarigen kunnen hier geen afstand van doen). In de PZ GAOZ maakten net iets meer meerderjarige verdachten gebruik van het recht op een voorafgaand vertrouwelijk overleg met een advocaat (62,8% - in 32³⁹ op 51 gevallen), dan van het recht op bijstand tijdens het verhoor (56,9% - in 29 op 51 gevallen). De afstand situeert zich dus in beide gevallen rond 40% van de gevallen (respectievelijk 37,2% en 43,1%). Voor de PZ Antwerpen hebben we

³² Dit kunnen we opmaken uit het veel hogere aantal verhoren die zijn geregistreerd in FEEDIS.

³³ Voor categorie III bedraagt de eigen registratie 256 en in ISLP 257. Voor categorie IV bedraagt deze respectievelijk 62 versus 72.

³⁴ Voor categorie III bedraagt de eigen registratie 1.986 en in ISLP 1.808. Voor categorie IV bedraagt deze respectievelijk 562 versus 565.

³⁵ Met name 21 in de eigen registratie voor de periode 1/01-10/03 versus 29 in ISLP voor de periode 1/01-29/02.

³⁶ We kunnen hiervan geen percentage weergeven. We kunnen de uitnodigingen (die worden geregistreerd op het moment van aanmaak) niet afzetten ten aanzien van de verhoren van categorie III (die op een later tijdstip plaatsvinden en dan worden geregistreerd). Gezien het hoge aantal uitnodigingen kunnen we wel aangeven dat dit zeker in de overgrote meerderheid van de gevallen van categorie III werd gebruikt, wat ons ook telefonisch door de politiezone werd bevestigd.

³⁷ We hebben de minderjarigen in mindering gebracht.

³⁸ Slechts 49 verdachten hadden een advocaat geraadpleegd voor een consult buiten het commissariaat (op het commissariaat zelf grijpt geen vertrouwelijk overleg plaats). Niettemin dient volgens de PZ GAOZ een groot voorbehoud te worden gemaakt bij dit cijfer, gezien hier door de politie niet systematisch naar werd gevraagd of geregistreerd.

³⁹ We hebben de minderjarigen in mindering gebracht.

enkel een zicht op de afstand tesamen voor zowel het vertrouwelijk overleg als de bijstand tijdens het verhoor. De afstand is er een stuk lager met 17,2% (in 75 op 437 gevallen).

De PZ Waver heeft verder geregistreerd hoeveel verdachten gevraagd hebben om een vertrouwenspersoon in te lichten, met name ging het om 47,6% (in 10 op 21 gevallen). Slechts één verdachte wenste medische bijstand, een andere verdachte had dit eerst gevraagd en er dan afstand van gedaan.

Tijdens het verhoor maken net als bij categorie III de verdachten van categorie IV eveneens weinig gebruik van het zwijgrecht: 6,5% in de PZ GAOZ (in 4 van 62 gevallen), in de PZ Waver deed dan weer geen enkele dit (van de 21 verdachten). Het nationale gemiddelde ligt terug een heel stuk lager met 0,9%, dit nationale cijfer is opnieuw echter weinig betrouwbaar gezien het zeer hoge aantal verhoren waarvoor het verloop als onbekend is geregistreerd.

In vergelijking met categorie III is in de PZ GAOZ voor verhoren van categorie IV meer beroep gedaan op een tolk, met name bij 24,2% van de verhoren (in 15 op 62 gevallen). In de PZ Waver werd een tolk gevraagd (en gevonden) bij 33,3 % van de verhoren (in 7 op 21 gevallen), deze tussenkomst leverde geen problemen op. Van de 7 verhoren met een tolk heeft de advocaat in 5 gevallen gebruik gemaakt van dezelfde tolk voor het voorafgaand vertrouwelijk overleg.

Voor de PZ GAOZ is eveneens informatie beschikbaar over het al dan niet filmen van het verhoor. In de overgrote meerderheid van de gevallen van categorie IV was er een audiovisuele opname van het verhoor: 93,5% (58 op 62 gevallen). Deze politiezone beschikte op het ogenblik van de inwerkingtreding van de Salduz-wet reeds over aangepaste apparatuur die was voorzien voor het verhoor van minderjarigen.

Tot slot beschikken we nog over informatie over de afhandeling door het parket van verdachten van categorie IV. In de PZ Antwerpen werd 75,4% van de verdachten ter beschikking gesteld van het parket (374 op 496 gevallen⁴⁰). Van de PZ GAOZ weten we dat 32,3% (20 op 62) van de verdachten werd voorgeleid voor de onderzoeksrechter⁴¹, in 8 (van deze 20 gevallen) resulteerde dit in een aanhoudingsbevel.

⁴⁰ Deze cijfers zijn een stand van zaken op 7 maart 2012. Ondertussen werden de cijfers geactualiseerd (nadat een groot verschil werd vastgesteld tussen ISLP en de eigen registratie). Bij de geactualiseerde cijfers kon echter nog niet het aantal voorleidingen worden weergegeven. Telefonisch werd ons bevestigd dat de verhouding weliswaar niet zou zijn gewijzigd, zodat we de vroegere cijfers hebben behouden (voor categorie IV was het verschil ook niet zo groot met ISLP).

⁴¹ Voor de PZ GAOZ is eveneens aangegeven dat voor 5 van de 62 verdachten van categorie IV snelrecht werd toegepast.

2.1.4. Parketten

Een extractie gebeurde uit REA/TPI (registratiesysteem van de parketten) voor de maanden januari en februari 2012. Een groot voorbehoud dient evenwel te worden gemaakt bij deze cijfers. Wanneer immers het cijfer van het aantal geregistreerde arrestaties in REA/TPI wordt vergeleken met het aantal verhoren categorie IV zoals geregistreerd in ISLP en FEEDIS enerzijds en in de webapplicatie van de permanentiedienst van de balie anderzijds, dan blijkt dit cijfer opmerkelijk laag te zijn.

De vraag stelt zich bijgevolg in hoeverre de registratie reeds volledig en correct is gebeurd. De informatie omtrent de te registreren variabelen (de "releasenota") kon pas in januari 2012 verspreid worden ten aanzien van de systeembeheerders van de parketten, zodat een deel van de registratie met terugwerkende kracht diende te gebeuren. Bovendien is de communicatie naar de magistratuur niet optimaal verlopen, wat een goede registratie aanzienlijk bemoeilijkte. Daarnaast bleek uit de eerste extractie dat bepaalde codes uit de releasenota vatbaar zijn voor interpretatie (bv. wat dient onder het begrip "arrestatie" te worden begrepen). Na overleg met de stuurgroep is dan ook beslist om de cijfergegevens betreffende de parketten niet weer te geven in dit rapport.

2.1.5. Onderzoekersrechtters

De registratie in JIOR door de kabinetten van de onderzoekersrechtters heeft zich gestaag voortgezet. Van de in totaal 118 onderzoekersrechtters⁴², zijn er 109 (92,4%) die met JIOR (databank van de onderzoekersrechtters) werken. In januari 2012 hebben 89 hiervan één of meerdere variabelen geregistreerd die voor onze evaluatie van belang zijn, in februari waren dit er 90. Vergeleken met ons eerste evaluatierapport, waar de extractie uit JIOR gebaseerd was op de registratie door 70 onderzoekersrechtters voor de eerste 15 dagen van januari 2012, is dit dus een verbetering. De tabel hieronder bevat een schematisch overzicht van de registratie in JIOR. Aangezien niet alle onderzoekersrechtters met JIOR werken, zullen de hieronder weergegeven cijfers steeds een onderschatting zijn van de werkelijkheid. We trachten deze onderschatting enigszins te ondervangen door ook gemiddeldes weer te geven per onderzoekersrechtter.

2012	Frequentie
Aantal onderzoekersrechtters in België	118
Onderzoekersrechtters die met JIOR werken	109
Registrerende onderzoekersrechtters voor de Salduz-variabelen in januari 2012	89
Registrerende onderzoekersrechtters voor de Salduz-variabelen in februari 2012	90

We dienen hierbij wel nog op te merken dat de nieuwe Salduz-codes (die zijn gekoppeld aan de gebruikte documenten) nog niet systematisch worden gebruikt. Dit komt duidelijk naar voor bij de registratie van de variabelen 'aanhoudingsbevel' en 'VOV' (zie infra 2.2). Deze reeds bestaande variabelen kregen met de inwerkingtreding van de Salduz-wet een nieuwe Salduz-code, maar deze nieuwe codes worden bijna niet gebruikt. Slechts 7 onderzoekersrechtters gebruikten de nieuwe code voor het aanhoudingsbevel en 20 onderzoekersrechtters de nieuwe code voor VOV. De meerderheid van de onderzoekersrechtters is de oude codes van voor de Salduz-wet blijven hanteren. Deze vaststelling doet de vraag rijzen of de andere nieuwe Salduz-codes in de praktijk consequent worden geregistreerd. Daarnaast werden de twee manueel te registreren variabelen ('zwijgrecht' en 'duur verhoor') slechts door enkele onderzoekersrechtters aangeleverd en werden zodoende niet weerhouden in dit rapport. Voor de volgende evaluatierapporten zal worden getracht de registratie nog te verbeteren.

Hieronder wordt per variabele ingegaan op de resultaten van onze analyses. Deze hebben **steeds betrekking op het aantal effectief registrerende onderzoekersrechtters per variabele**. Omdat niet in elk arrondissement en ressort evenveel onderzoekersrechtters actief zijn, geven we steeds ook het gemiddelde per onderzoekersrechtter weer. Dit laat ons toe om de arrondissementen en ressorten met elkaar te vergelijken. Hierbij zijn we er ons van bewust dat de werklust van de verschillende onderzoekerskabinetten niet overal gelijk is. Het werken met gemiddelden gebeurt vanuit een statistisch oogpunt en geeft dus niet noodzakelijk een representatief beeld weer van de concrete werkelijkheid op het terrein.

1) Aantal verhoren bij onderzoekersrechtters

Bij de verhoren die door de onderzoekersrechtter worden afgenomen, dient met het oog op de toepassing van de Salduz-rechten een onderscheid te worden gemaakt of er al dan niet reeds een eerste verhoor had plaatsgevonden bij de politie.

⁴² Stand van zaken op 23 december 2011.

Eerste verhoren afgenomen door onderzoeksrechter

Tijdens de maanden januari en februari 2012 werden in totaal 62 eerste verhoren van gearresteerde verdachten afgenomen door een onderzoeksrechter. Dit aantal is afkomstig van 19 verschillende onderzoeksrechters, wat een gemiddelde van 3,3 eerste verhoren per registrerende onderzoeksrechter betekent voor deze periode. In de maand januari werden 41 eerste verhoren afgenomen door 15 onderzoeksrechters. In de maand februari ging het om 21 eerste verhoren door 11 onderzoeksrechters. Het maandelijks gemiddelde aantal eerste verhoren per registrerende onderzoeksrechter is bijgevolg gedaald van 2,7 naar 1,9. Hierbij dienen we ons de vraag te stellen of deze daling overeenstemt met de werkelijkheid of eerder te wijten is aan een onvolledige of foutieve registratie.

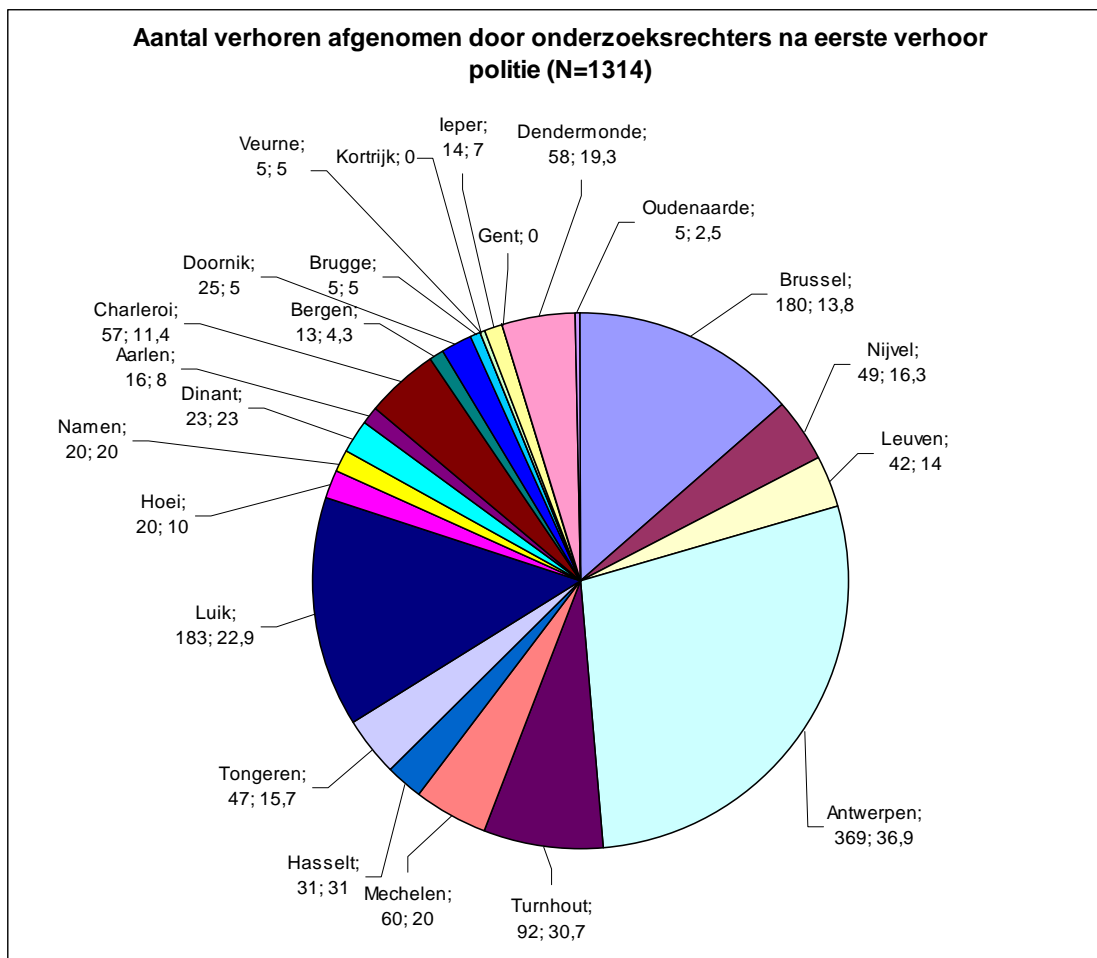
Verhoren afgenomen door onderzoeksrechter na eerste verhoor door politie

In de periode januari en februari 2012 hebben 77 onderzoeksrechters in totaal 1.314 verhoren geregistreerd van gearresteerde verdachten waarvan het eerste verhoor door de politie werd afgenomen. Dit komt overeen met gemiddeld 17 verhoren per registrerende onderzoeksrechter voor deze periode. Concreet werden in de maand januari 666 verhoren afgenomen door 70 onderzoeksrechters, wat overeenstemt met een gemiddelde van 9,5 verhoren per registrerende onderzoeksrechter. In februari ging het om 648 verhoren afgenomen door 66 onderzoeksrechters of gemiddeld 9,8 verhoren per registrerende onderzoeksrechter. Er zijn met andere woorden nagenoeg geen verschillen waarneembaar tussen januari en februari.

In onderstaand diagram wordt voor de maanden januari en februari samen, per gerechtelijk arrondissement, het aantal verhoren en het gemiddelde aantal verhoren per onderzoeksrechter weergegeven.

Uit het diagram blijkt dat het grootste aantal verhoren door de onderzoeksrechter na het eerste verhoor door de politie plaatsvond in het gerechtelijk arrondissement Antwerpen (369 of 28%). Het arrondissement Luik komt op de tweede plaats (183 of 14%), op de voet gevolgd door het arrondissement Brussel (180 of 13,7%). Het minste aantal verhoren door onderzoeksrechters na eerste verhoor politie zien we in Gent (0), Kortrijk (0), Oudenaarde (5), Veurne (5) en Brugge (5). Wordt gekeken naar het gemiddelde aantal verhoren per registrerende onderzoeksrechter na het eerste verhoor door de politie, dan staat Antwerpen nog steeds op kop met 36,9 verhoren, maar zien we dat Luik en Brussel niet meer op de tweede en derde plaats staan. In het gerechtelijk arrondissement Luik bedraagt het gemiddelde aantal verhoren per registrerende onderzoeksrechter voor de maanden januari en februari samen 22,9 en in Brussel 13,8.

In Vlaanderen vonden in totaal 728 (55,4%) verhoren plaats die werden afgenomen door 33 verschillende onderzoeksrechters na eerste verhoor politie. In Wallonië waren dit er 406 (30,9%) afgenomen door 30 onderzoeksrechters en in Brussel 180 (13,7%) door 13 onderzoeksrechters. Gemiddeld gaat het in Vlaanderen om 22,1 verhoren per registrerende onderzoeksrechter, in Wallonië om 13,5 verhoren en in Brussel om 13,8 verhoren. Het gemiddelde aantal verhoren per registrerende onderzoeksrechter ligt dus beduidend hoger in Vlaanderen dan in Brussel en Wallonië waar gelijkaardige gemiddelden op te merken zijn.

2) Bijstand advocaat

Hieronder bespreken we hetgeen in JIOR werd geregistreerd over de effectieve bijstand door de advocaat tijdens de verhoren door de onderzoeksrechter. Het gaat hier om nieuwe variabelen in JIOR, waardoor de registratie en extractie nog onvolkomenheden kunnen vertonen. Vraag is in hoeverre reeds volledig is geregistreerd en in hoeverre de cijfers bijgevolg overeenstemmen met de werkelijkheid.

Bij eerste verhoor afgenomen door onderzoeksrechter

Van de 62 eerste verhoren die door een onderzoeksrechter werden afgenomen, was in 52 gevallen (83,9%) sprake van bijstand van een advocaat.

Bij verhoor afgenomen door onderzoeksrechter na eerste verhoor door politie

Van de 1.314 verhoren die de onderzoeksrechter afnam in de maanden januari en februari 2012 nadat een eerste verhoor plaatsvond door de politie, heeft in 82,3% de verdachte bijstand van een advocaat genoten, in 17,7% was dit niet het geval. De vergelijking van de percentages van de bijstand tussen de maanden januari en februari afzonderlijk, toont aan dat er op nationaal niveau weinig verschil is.

Verhoren OR na eerste verhoor politie	Bijstand		Afstand		Totaal	
	Freq	%	Freq	%	Freq	%
Januari	552	82,9%	114	17,1%	666	100,0%
Februari	530	81,8%	118	18,2%	648	100,0%
Januari-Februari	1082	82,3%	232	17,7%	1314	100,0%

3) Beschikking weigering van het recht op bijstand van een advocaat

De Salduz-wet voorziet in de mogelijkheid voor de onderzoeksrechter om het recht op bijstand van een advocaat bij een verhoor van categorie IV te weigeren. Deze mogelijkheid werd in de maanden januari en februari slechts 17 keer in JIOR geregistreerd door 5 onderzoeksrechters; meer bepaald door 2 onderzoeksrechters van het gerechtelijk arrondissement Antwerpen en Mechelen, en 1 onderzoeksrechter van het gerechtelijk arrondissement Nijvel. Aangezien ook dit een nieuw te registreren variabele betreft, kan het zijn dat de registratie hiervan nog niet optimaal verlopen is en dat deze cijfers een onderschatting van de werkelijkheid zijn.

4) Beschikking uitstel van het recht op inlichten van een vertrouwenspersoon

De Salduz-wet voorziet tevens in de mogelijkheid voor de onderzoeksrechter om het inlichten van een vertrouwenspersoon uit te stellen. Deze modaliteit werd volgens de registratie in JIOR 5 keer benut in het gerechtelijk arrondissement Antwerpen. Dit is mogelijks een onderschatting van de werkelijkheid, ten gevolge van het feit dat deze variabele voorheen nog niet bestond in JIOR en de nieuwe registratie nog niet maximaal wordt benut.

2.2. Impact van de wet op het aantal voorlopige hechtenissen

Dit rapport wil een (voorzichtige) indicatie geven van de mogelijke impact die de Salduz-wet heeft op het aantal voorlopige hechtenissen, opgelegd door de onderzoeksrechters. Hiertoe werd voor de maanden januari en februari 2012 een extractie verricht op vier in JIOR geregistreerde variabelen: het aanhoudingsbevel, het bevel tot verlenging, de vrijheid onder voorwaarden en de invrijheidstelling zonder voorwaarden. Op basis hiervan kunnen we echter slechts een voorzichtige inschatting doen van de werkelijke impact op het aantal voorlopige hechtenissen. We beschikken immers niet over cijfergegevens betreffende het aantal voorlopig gehechten in de penitentiaire instellingen. Met het oog op de volgende evaluatierapporten zal met het Directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen (FOD Justitie) worden bekeken hoe deze kunnen worden opgenomen.

We benadrukken nogmaals dat de weergegeven cijfers niet absoluut mogen worden geïnterpreteerd. Net zoals de registratie door de andere actoren, verliep de registratie van de nieuwe Salduz-variabelen door de onderzoeksrechters tijdens de maanden januari en februari 2012 nog niet optimaal. Bovendien is het zo dat niet alle onderzoeksrechters met JIOR werken (cf. supra 2.1.5). Hierdoor zijn de cijfers onvermijdelijk een onderschatting van de werkelijkheid.

In wat volgt, wordt per variabele ingegaan op de resultaten van onze analyses. Deze hebben **steeds betrekking op het aantal effectief registrerende onderzoeksrechters per variabele**. Omdat niet in elk arrondissement en ressort evenveel onderzoeksrechters actief zijn, geven we steeds ook het gemiddelde per onderzoeksrechter weer. Dit laat ons toe om de arrondissementen en ressorten met elkaar te vergelijken. Hierbij zijn we er ons van bewust dat de werklust van de verschillende onderzoekskabinetten niet overal gelijk is. Het werken met gemiddelden gebeurt vanuit een statistisch oogpunt en geeft dus niet noodzakelijk een representatief beeld weer van de concrete werkelijkheid op het terrein.

1) Aantal aanhoudingsbevelen

Tijdens de maanden januari en februari 2012 werden voor het hele land in totaal 1.333 aanhoudingsbevelen⁴³ uitgevaardigd door 89 verschillende onderzoeksrechters, goed voor een nationaal gemiddelde van 15 aanhoudingsbevelen per registrerende onderzoeksrechter voor januari en februari samen.

De tabel hieronder geeft voor de jaren 2007 tot en met 2012 het aantal aanhoudingsbevelen weer per ressort, zoals geregistreerd door de onderzoeksrechters tijdens de maanden januari en februari. Telkens wordt het absolute aantal aanhoudingsbevelen (Freq), het gemiddelde aantal aanhoudingsbevelen per registrerende onderzoeksrechter voor de twee maanden samen (Gem), alsook het aantal individuele onderzoeksrechters dat in het desbetreffende ressort aanhoudingsbevelen registreerde (Freq OR) weergegeven.

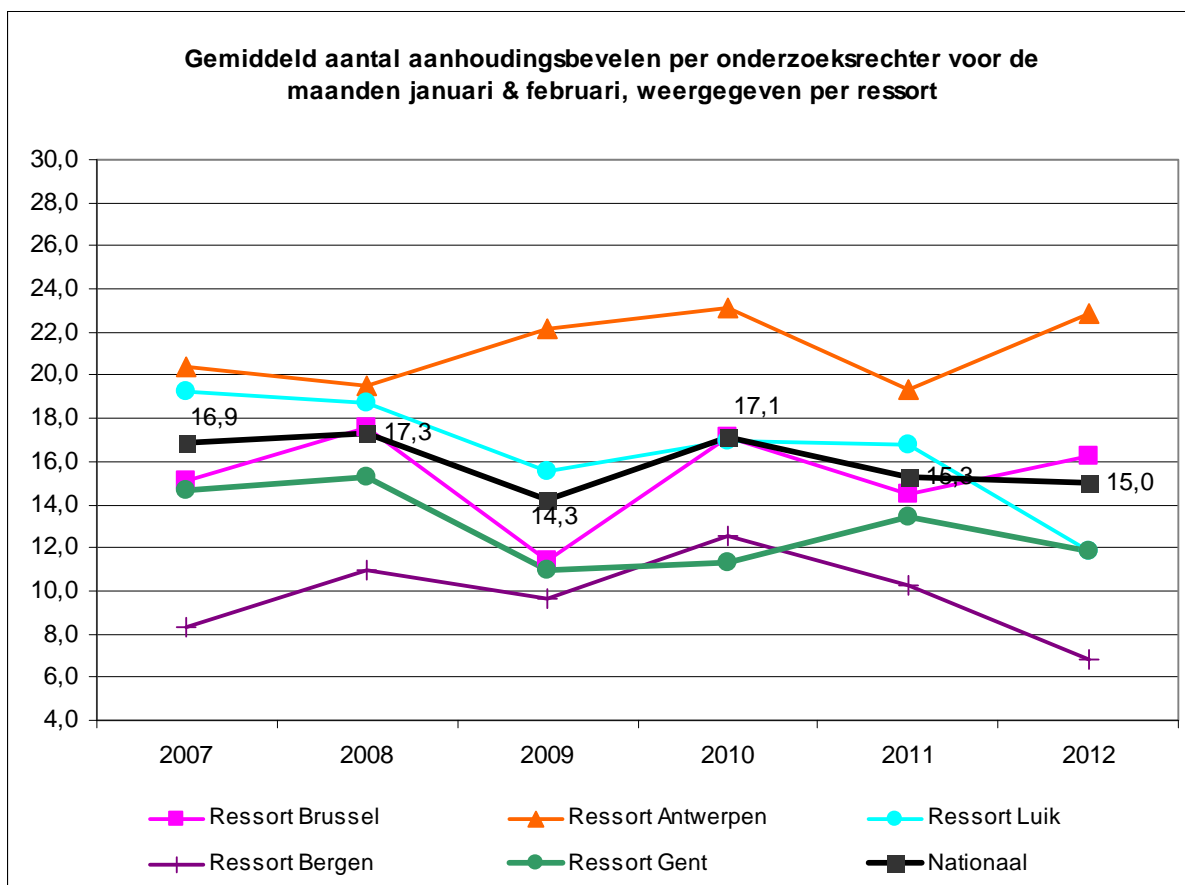
⁴³ Het geregistreerde aantal aanhoudingsbevelen ligt dus hoger dan het geregistreerde aantal verhoren door de onderzoeksrechter na het eerste verhoor bij de politie (= 1.314). Hier moeten we echter nog het geregistreerde aantal eerste verhoren door de onderzoeksrechter (= 62) bij optellen, wat ons brengt bij in totaal 1.376 geregistreerde verhoren door de onderzoeksrechter. In de overgrote meerderheid van de geregistreerde verhoren werd dus een aanhoudingsbevel uitgevaardigd.

Aanhoudingsbevelen per ressort (januari en februari): 2007-2012									
Ressort	2012			2011			2010		
	Freq	Gem	Freq OR	Freq	Gem	Freq OR	Freq	Gem	Freq OR
Brussel	391	16,3	24	391	14,5	27	412	17,2	24
Antwerpen	503	22,9	22	465	19,4	24	531	23,1	23
Luik	189	11,8	16	252	16,8	15	221	17,0	13
Bergen	96	6,9	14	144	10,3	14	163	12,5	13
Gent	154	11,8	13	202	13,5	15	158	11,3	14
Onbekend	0	0,0	0	1	0,0	0	6	0,0	0
Nationaal	1333	15,0	89	1455	15,3	95	1491	17,1	87
Ressort	2009			2008			2007		
	Freq	Gem	Freq OR	Freq	Gem	Freq OR	Freq	Gem	Freq OR
Brussel	343	11,4	30	263	17,5	15	212	15,1	14
Antwerpen	487	22,1	22	449	19,5	23	470	20,4	23
Luik	233	15,5	15	262	18,7	14	212	19,3	11
Bergen	144	9,6	15	77	11,0	7	50	8,3	6
Gent	142	10,9	13	245	15,3	16	250	14,7	17
Onbekend	5	0,0	0	4	0,0	0	3	0,0	0
Nationaal	1354	14,3	95	1300	17,3	75	1197	16,9	71

Uit bovenstaande tabel blijkt dat op nationaal niveau het gemiddelde aantal aanhoudingsbevelen per registrerende onderzoeksrechter voor de maanden januari en februari samen over de jaren heen vrijwel constant is gebleven, met kleine schommelingen tussen twee opeenvolgende jaren, zij het dat in 2012 een lichte daling merkbaar is. Deze lichte daling liet zich reeds zien in 2011.

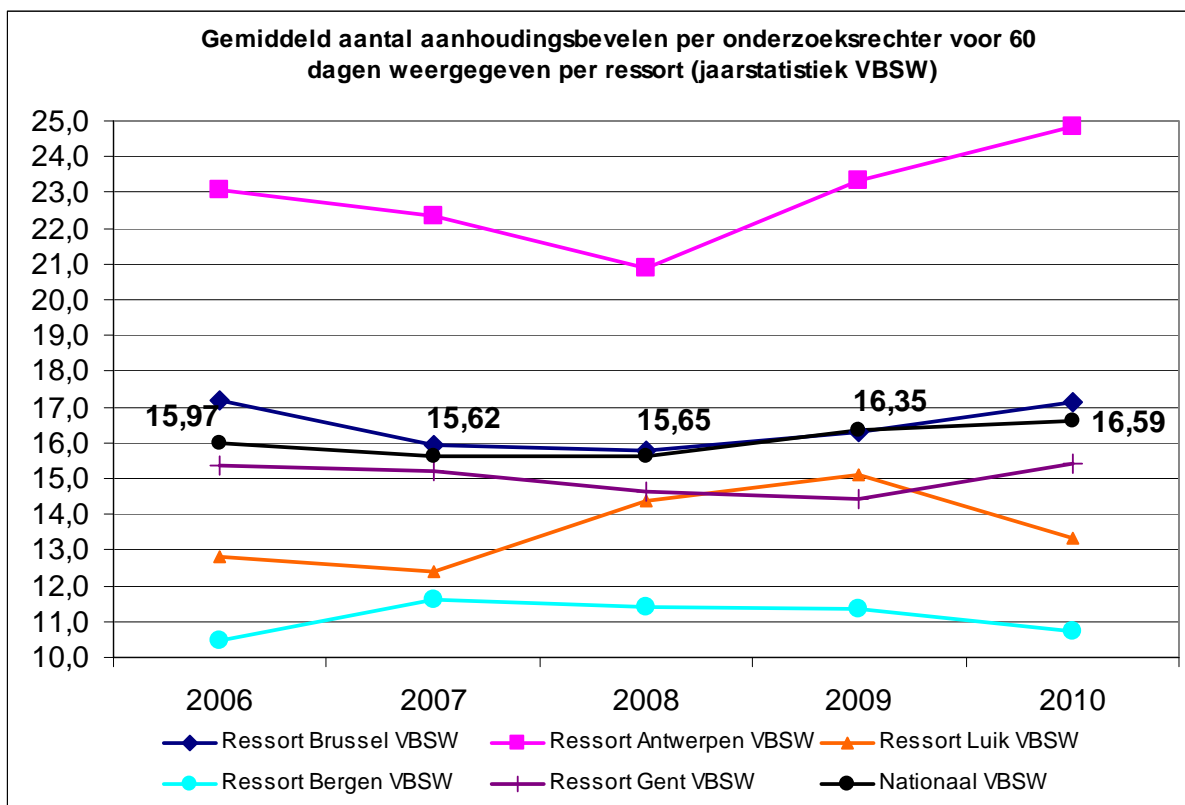
Wanneer we voor 2012 vervolgens kijken naar de situatie voor januari en februari samen per ressort, zien we dat het ressort Antwerpen eruit springt met een gemiddelde van 22,9, gevolgd door het ressort Brussel met gemiddeld 16,3 aanhoudingsbevelen per registrerende onderzoeksrechter. Het ressort Bergen sluit de rangen af met gemiddeld 6,9 aanhoudingsbevelen per registrerende onderzoeksrechter. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat het gemiddelde van het ressort niet noodzakelijk samenvalt met de gemiddeldes van de gerechtelijke arrondissementen die eronder vallen.

De grafiek hieronder geeft een visuele voorstelling van de evolutie van het gemiddelde aantal aanhoudingsbevelen per registrerende onderzoeksrechter voor de maanden januari en februari samen, weergegeven per ressort en voor het hele land. Voor het nationale niveau worden ook de gemiddelde cijferwaarden weergegeven.

Daar waar de curve voor het nationale gemiddelde per registrerende onderzoeksrechter over de jaren heen vrij gelijkmatig verloopt, afgezien van het jaar 2009 waar het gemiddelde zich in een dal bevond, zijn de curven van de afzonderlijke ressorten duidelijk grilliger. Dit is vermoedelijk het gevolg van situationele factoren. Daarom hielden we ook rekening met de jaarlijkse statistieken van de hoven en rechtbanken, zoals opgemaakt door het Vast Bureau voor Statistiek en Werklastmeting (VBSW). Deze statistieken bevatten, telkens voor de periode van een volledig jaar, cijfergegevens voor (nagenoeg) alle onderzoeksrechters. Op basis van de jaarcijfers van het VBSW berekenden we zelf het gemiddelde aantal aanhoudingsbevelen per registrerende onderzoeksrechter voor een doorsnee periode van 60 dagen (twee maanden). Deze oefening werd verricht voor de jaren 2006, 2007, 2008, 2009 en 2010.⁴⁴ Het resultaat hiervan is te zien in onderstaande grafiek.

⁴⁴ De statistieken voor het jaar 2011 waren in januari 2012 nog niet beschikbaar.

In vergelijking met de grafiek waar het gemiddelde berekend werd op basis van de cijfers voor de maanden januari en februari, zijn de curven in bovenstaande grafiek gelijkmatiger. Dit wijst erop dat de invloed van situationele factoren wordt geneutraliseerd wanneer het gemiddelde per registrerende onderzoeksrechter voor 60 dagen wordt berekend op basis van de cijfers van een volledig jaar. Verder blijkt uit de vergelijking van de twee grafieken dat het nationale gemiddelde aantal aanhoudingsbevelen per registrerende onderzoeksrechter voor de maanden januari en februari enigszins hoger ligt dan het nationale gemiddelde per registrerende onderzoeksrechter berekend voor een doorsnee periode van 60 dagen. Er kan dus worden gesteld dat er in het begin van het jaar gemiddeld meer aanhoudingsbevelen worden uitgevaardigd. Tot slot valt op dat het ressort Antwerpen, qua gemiddelde aantal aanhoudingsbevelen per registrerende onderzoeksrechter, ver boven het nationale gemiddelde uitkomt. De curve voor het ressort Bergen komt op zijn beurt ver onder de nationale curve. Dit is vermoedelijk te wijten aan de hogere dan wel lagere graad van verstedelijking in deze ressorten, die gepaard gaat met een hogere dan wel lagere concentratie aan en/of ernst van criminaliteit.⁴⁵

2) Bevel tot verlenging arrestatietermijn met 24 uur

Het bevel tot verlenging van de arrestatietermijn met 24 uur is een nieuwe variabele waarvoor in JIOR nieuwe labels (codes) werden voorzien. Tijdens de maanden januari en februari 2012 werden in totaal 22 bevelen tot verlenging geregistreerd door 9 verschillende onderzoeksrechters van 8 gerechtelijke arrondissementen. Aangezien het bevel tot verlenging een nieuwe variabele is en de registratie daarom nog niet optimaal verloopt, moeten we ons de vraag stellen of onze cijfers de toepassing van de mogelijkheid tot verlenging van de arrestatietermijn in de praktijk weerspiegelen of dat deze cijfers eerder te wijten zijn aan een foutieve registratie.

⁴⁵ Vanzelfsprekend kunnen de verschillen tussen ressorten ook te wijten zijn aan verschillen in het beleid inzake aanhoudingen.

Aantal bevelen tot verlenging in januari en februari 2012		
Gerechtelijk arrondissement	Freq	Freq OR
Brussel	2	2
Nijvel	8	1
Tongeren	1	1
Namen	2	1
Veurne	1	1
Turnhout	5	1
Hasselt	2	1
Luik	1	1
Nationaal	22	9

Bovenstaande tabel laat zien dat tijdens de maanden januari en februari in de arrondissementen Nijvel en Turnhout respectievelijk 8 en 5 bevelen tot verlenging werden geregistreerd door telkens 1 onderzoeksrechter. In de andere arrondissementen werd het bevel tot verlenging daarentegen slechts zeer sporadisch geregistreerd (maximum 2 per onderzoeksrechter). Dit hoeft niet te wijzen op een probleem in de registratie. Navraag bij de praktijkactoren leerde ons immers dat het bevel tot verlenging soms wordt gebruikt in grote dossiers met meerdere verdachten.

3) Vrijheid onder voorwaarden (VOV)

Op basis van de geregistreerde cijfers bleek dat tijdens de maanden januari en februari 2012 in totaal 104 gearresteerden door 25 verschillende onderzoeksrechters onder voorwaarden in vrijheid werden gesteld (VOV). Dit komt neer op een gemiddelde van 4,2 VOV per registrerende onderzoeksrechter. Hierbij dienen we wel op te merken dat deze cijfers betrekking hebben op alle vrijheid of invrijheidstelling onder voorwaarden die in januari en februari door de onderzoeksrechters werden uitgevaardigd en dus niet enkel de VOV binnen de termijn van 24 uur (eventueel verlengd) betreffen.

De tabel hieronder bevat voor de jaren 2007 tot en met 2012, en telkens per ressort, het aantal toegekende VOV per onderzoeksrechter voor de maanden januari en februari. In deze tabel wordt het absolute aantal VOV (Freq), het gemiddelde aantal VOV per registrerende onderzoeksrechter voor januari en februari samen (Gem), alsook het aantal individuele onderzoeksrechters dat in het desbetreffende ressort VOV registreerde (Freq OR) weergegeven.

Aantal vrijheid onder voorwaarden per ressort (januari en februari): 2007-2012									
Ressort	2012			2011			2010		
	Freq	Gem	Freq OR	Freq	Gem	Freq OR	Freq	Gem	Freq OR
Brussel	10	1,7	6	1	1,0	1	2	2,0	1
Antwerpen	44	6,3	7	56	8,0	7	38	4,8	8
Luik	17	2,4	7	0	0,0	0	2	1,0	2
Bergen	2	2,0	1	0	0,0	0	3	1,5	2
Gent	31	7,8	4	9	3,0	3	11	2,8	4
Onbekend	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Nationaal	104	4,2	25	66	6,0	11	56	3,3	17
Ressort	2009			2008			2007		
	Freq	Gem	Freq OR	Freq	Gem	Freq OR	Freq	Gem	Freq OR
Brussel	1	1,0	1	1	1,0	1	0	0,0	0
Antwerpen	40	3,6	11	66	8,3	8	59	7,4	8
Luik	2	1,0	2	4	4,0	1	1	1,0	1
Bergen	2	1,0	2	2	2,0	1	0	0,0	0
Gent	9	3,0	3	10	1,7	6	1	1,0	1
Onbekend	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Nationaal	54	2,8	19	84	4,9	17	61	6,1	10

Wanneer we kijken naar de frequenties die zijn opgenomen in deze tabel, zien we dat het aantal onderzoeksrechters dat in januari en februari een VOV uitvaardigt, alsook het absolute aantal VOV, in 2012 sterk gestegen is ten opzichte van de voorgaande jaren. In 2012 werden 104 VOV geregistreerd door 25 onderzoeksrechters, terwijl in het jaar daarvoor in dezelfde periode 66 VOV werden geregistreerd door 11 onderzoeksrechters. We kunnen dus stellen dat tijdens de maanden januari en februari 2012 (veel) meer onderzoeksrechters gebruik hebben gemaakt van de mogelijkheid een verdachte onder VOV te plaatsen dan tijdens dezelfde maanden van de voorgaande jaren, of althans dat ze dit meer zijn gaan registreren.

Het gemiddelde aantal VOV per registrerende onderzoeksrechter ligt in 2012 echter niet opvallend hoger dan in de voorgaande jaren, en is ten opzichte van 2007, 2008 en 2011 zelfs gedaald. Dit komt omdat in januari en februari 2012 meer individuele onderzoeksrechters (in beperkte mate) gebruik hebben gemaakt van de mogelijkheid een VOV uit te vaardigen, wat een impact heeft gehad op het gemiddelde per registrerende onderzoeksrechter.

Kijken we tot slot naar de situatie per ressort, dan zien we dat de ressorten Antwerpen (44 VOV) en Gent (31 VOV) samen verantwoordelijk zijn voor 72% van het totale aantal VOV (104) in januari en februari. Ook in de voorgaande jaren is het overwicht van het ressort Antwerpen op het vlak van de toekenning van VOV duidelijk voelbaar. Voor het ressort Gent gaat het echter om een recente evolutie, waarbij het aantal VOV in 2012 maar liefst (minstens) verdrievoudigd is ten opzichte van de voorgaande jaren. Het aantal onderzoeksrechters dat in het ressort Gent VOV registreerde is de laatste vier jaar daarentegen vrijwel constant gebleven.

4) Invrijheidsstelling zonder voorwaarden

Net zoals het bevel tot verlenging (cf. supra) is de invrijheidsstelling zonder voorwaarden een nieuwe in JIOR te registreren variabele. De extractie voor de maanden januari en februari 2012 wees uit dat de registratie van deze variabele moeilijk verliep. Slechts in 3 gerechtelijke arrondissementen zouden verdachten zonder voorwaarden in vrijheid zijn gesteld, terwijl op basis van ervaringen van praktijkactoren blijkt dat dit onmogelijk kan kloppen. Bijgevolg kunnen in dit rapport geen betrouwbare gegevens met betrekking tot deze variabele worden weergegeven.

2.3. Budgettaire implicaties van de door de wet voorziene rechten

Onderstaande parameters werden bepaald aan de hand van een extractie uit de registratiesystemen ISLP-FEEDIS van de politie, de webapplicatie van de permanentiedienst van de balie en JIOR van de onderzoeksrechters voor de maand februari 2012.⁴⁶ Bijkomende informatie over deze cijfers is terug te vinden in voorgaande punten van dit evaluatierapport.

1) Aantal verhoren

Door politie

Eerste verhoren	ISLP-FEEDIS		Webapplicatie	
	Feb/12	Jaarbasis	Feb/12	Jaarbasis
Categorie I	92.487	1.164.061		
Lokale politie	89.267	1.123.533		
Federale politie	3.220	40.528		
Categorie II	26.660	335.548		
Lokale politie	26.503	333.572		
Federale politie	157	1.976		
Categorie III	15.928	200.473		
Lokale politie	15.248	191.914		
Federale politie	680	8.559		
Categorie IV	3.199	40.263	3.199	40.263
Lokale politie	2.755	34.675		
Federale politie	444	5.588		

Door onderzoeksrechters

Verhoren	JIOR			
	Feb/12	Gemiddeld aantal verhoren per registrerende OR in februari	Gemiddeld aantal verhoren per OR op jaarbasis	Totaal aantal verhoren op jaarbasis ⁴⁷
Eerste verhoren door OR	21	1,9	24,0	2.835
Verhoren door OR na eerste verhoor politie	648	9,8	123,6	14.582

⁴⁶ Er is geen rekening gehouden met de cijfers voor de maand januari aangezien in januari de registratie nog niet optimaal verliep. Het in beschouwing nemen van de cijfers van januari zou een onderschatting van de realiteit met zich meebrengen.

⁴⁷ Deze aantallen werden berekend door het gemiddeld aantal verhoren per registrerende onderzoeksrechter op jaarbasis te vermenigvuldigen met het totale aantal onderzoeksrechters (118).

2) Aantal aanhoudingsbevelen⁴⁸

	JIOR			
	Feb/12	Gemiddeld aantal aanhoudingsbevelen per registrerende OR in februari	Gemiddeld aantal aanhoudingsbevelen per registrerende OR op jaarbasis	Totaal op jaarbasis ⁴⁹
Aanhoudingsbevelen	641	7,6	96	11.333

3) Effectieve bijstand

Effectieve bijstand bij verhoren afgenomen door politie

Recht op voorafgaand vertrouwelijk overleg	ISLP-FEEDIS	
	Bijstand	Afstand
Categorie III	69,4%	30,6%
Lokale politie	70,7%	29,3%
Federale politie	41,4%	58,6%

Recht op bijstand ⁵⁰	ISLP-FEEDIS		Webapplicatie		Gemiddelde	
	Bijstand	Afstand	Bijstand	Afstand	Bijstand	Afstand
Categorie IV	68,0%	32,0%	76,4%	23,6%	72,2%	27,8%
Lokale politie	68,7%	31,3%				
Federale politie	63,8%	36,2%				

Effectieve bijstand bij verhoor afgenomen door onderzoeksrechters

Recht op bijstand ⁵¹	JIOR
Eerste verhoor	95,2%
Verhoor OR na eerste verhoor politie	81,8%

⁴⁸ Het betreft hier een parameter die ook wordt geregistreerd in de jaarstatistieken Hoven en rechtbanken: onderzoeksrechters van het Vast Bureau Statistiek en Werklastmeting. Deze jaarstatistieken zijn beschikbaar tot en met 2010.

⁴⁹ Dit aantal werd berekend door het gemiddeld aantal aanhoudingsbevelen per registrerende onderzoeksrechter op jaarbasis te vermenigvuldigen met het totale aantal onderzoeksrechters (118).

⁵⁰ Voor de verhoren van categorie IV wordt onder effectieve bijstand zowel het vertrouwelijk overleg met een advocaat voorafgaand aan het verhoor, als de bijstand van een advocaat bij het verhoor verstaan. De registratie in ISLP-FEEDIS en de webapplicatie laten immers niet toe een opsplitsing te maken.

⁵¹ Onder effectieve bijstand wordt hier bedoeld de bijstand van een advocaat tijdens het verhoor. Enkel wanneer het eerste verhoor plaatsvindt bij de onderzoeksrechter kan hieronder ook het vertrouwelijk overleg met een advocaat vallen. De registratie in JIOR laat echter niet toe hierin een opsplitsing te maken.

4) Moment dat verhoor van politie plaatsvindt: dag/ nacht – week/weekend

Moment verhoor	ISLP-FEEDIS			Webapplicatie			Gemiddelde		
	overdag in de week	overdag in het weekend	's nachts	overdag in de week	overdag in het weekend	's nachts	overdag in de week	overdag in het weekend	's nachts
<i>Categorie III</i>	79,7%	10,3%	10,1%						
Lokale politie	79,3%	10,5%	10,3%						
Federale politie	88,5%	6,0%	5,4%						
<i>Categorie IV</i>	46,2%	12,5%	41,3%	44,5%	12,5%	43,0%	45,4%	12,5%	42,1%
Lokale politie	43,3%	13,2%	43,5%						
Federale politie	64,2%	8,1%	27,7%						

5) Gemiddelde duur van een verhoor afgenomen door politie

Gemiddelde duur van verhoor categorie IV	ISLP-FEEDIS
	Aantal minuten
Federale politie	126
Lokale politie	61

6) Gemiddelde duur van prestaties geleverd door advocaten bij de toepassing van de Salduz-rechten

Gemiddelde duur van prestaties van advocaten	Webapplicatie
	Aantal minuten
Reistijd	31,96
Wachttijd advocaat ⁵²	45,73
Telefonisch afstandscontact	9,86
Vertrouwelijk consult ter plaatse	19,82
Telefonisch vertrouwelijk consult	10,31
Plaatsvervangende telefonische consultatie	25,7
Bijkomend vertrouwelijk consult	12,4
Bijstand bij verhoor	74,54
Bijstand bij navolgend verhoor	/

⁵² Het betreft hier de totale effectieve wachttijd, dus zowel voor het vertrouwelijk overleg als voor de bijstand tijdens het verhoor.

2.4. Besluit

Het kwantitatieve luik gaf, voor de maanden januari en februari 2012, in de eerste plaats een cijfermatig beeld van de toepassing in de praktijk van de door de Salduz-wet voorziene rechten. Daarnaast bevatte het enkele voorlopige cijfers m.b.t. de impact van de Salduz-wet op het aantal voorlopige hechtenissen. Tot slot werden op basis van deze cijfers de belangrijkste parameters weergegeven die eventueel dienstig kunnen zijn voor de berekening van de budgettaire implicaties van de Salduz-wet. In dit besluit staan we per element stil bij de belangrijkste bevindingen.

We beklemtonen hier nogmaals dat, hoewel er op dit vlak reeds een aanzienlijke verbetering merkbaar is, de registratie van de Salduz-variabelen door de verschillende actoren nog niet volledig op punt stond. Zo konden in het rapport bijvoorbeeld geen cijfers van de parketten worden weergegeven, aangezien er nog te veel fouten en onduidelijkheden waren bij de registratie in REA/TPI. Ook moeten vraagtekens worden geplaatst bij de registratie van enkele variabelen in JIOR (databank van de onderzoeksrechters). De registratie in ISLP/FEEDIS (registratiesystemen van de politie) en in mindere mate in de webapplicatie van de permanentiedienst van de balie verliep in januari ook nog niet optimaal en is bijgevolg een onderschatting van de werkelijkheid. De hieronder gepresenteerde conclusies dienen daarom met de nodige voorzichtigheid te worden gelezen.

1) Toepassing van de door de wet voorziene rechten

Wanneer in de eerste plaats wordt gekeken naar het **aantal politieverhoren van gearresteerde verdachten (categorie IV)**, dan werden door de politie in zowel ISLP/FEEDIS als de webapplicatie van de permanentiedienst van de balie tijdens de maand februari 2012⁵³ in totaal 3.199 (eerste) verhoren van categorie IV geregistreerd. Telkens bleek Brussel⁵⁴ het grootste aantal verhoren te kennen (ongeveer 21%), gevolgd door de gerechtelijke arrondissementen Antwerpen, Luik en Charleroi. Verder had ongeveer 14% van het totale aantal verhoren van categorie IV betrekking op een minderjarige verdachte. Ongeveer 3/4 van de verhoren categorie IV vond tijdens de week plaats en 1/4 ging door in het weekend. De verhouding dag/nacht bedroeg op zijn beurt ca. 60% overdag en ca. 40% 's nachts.⁵⁵ Het feit dat de bevindingen van ISLP/FEEDIS en de webapplicatie op al deze punten overeenkomen, wijst erop dat de registratie van deze variabelen goed verloopt.

Wat betreft het **aantal verhoren van gearresteerde verdachten door de onderzoeksrechter**, werden in JIOR voor de maanden januari en februari samen in totaal 1.376 verhoren geregistreerd. Het ging om 62 eerste verhoren door de onderzoeksrechter (41 in januari en 21 in februari) en 1.314 verhoren nadat het eerste verhoor door de politie was afgenomen (666 in januari en 648 in februari).

Vervolgens komen we bij de registratie van het **aantal verdachten van categorie IV dat afstand doet van het recht op bijstand bij het politieverhoor**, waar een verschil merkbaar is tussen ISLP/FEEDIS en de webapplicatie van de permanentiedienst.⁵⁶ Overeenkomstig de cijfers van de webapplicatie zou ongeveer 1/4 van de meerderjarige gearresteerde verdachten (23,2% in januari en 23,6% in februari) afstand doen van hun recht op bijstand van de advocaat. De overige 3/4 zou dus effectief beroep doen op de bijstand van de advocaat. Wanneer we deze cijfers vergelijken met het eerste rapport, werd tijdens de periode van 1 tot en met 15 januari een afstand geregistreerd van ongeveer 1/5 (zijnde 19,3%). In deze cijfers zaten evenwel nog de minderjarige verdachten inbegrepen die

⁵³ Het aantal geregistreerde verhoren tijdens de maand januari 2012 laten we hier buiten beschouwing, aangezien de registratie in deze eerste maand na de inwerkingtreding van de Salduz-wet nog niet optimaal verliep.

⁵⁴ In de webapplicatie betreft het hier Franstalig Brussel (onderscheid dat wordt gemaakt op basis van de taal van het dossier). In ISLP/FEEDIS gaat het daarentegen om Brussel-19.

⁵⁵ De uren tussen 18 uur en 7 uur worden hierbij als nacht beschouwd.

⁵⁶ Voor categorie IV betreft het hier zowel het recht op een voorafgaand vertrouwelijk overleg als het recht op bijstand van de advocaat tijdens het verhoor.

wettelijk gezien evenwel geen afstand kunnen doen van het recht op bijstand, deze werden nu uit de cijfers gehaald. De cijfers van ISLP/FEEDIS voor januari en februari 2012 wijzen daarentegen op een aandeel van 1/3 van de meerderjarige gearresteerde verdachten dat afstand doet (30,5% in januari en 32,2% in februari), terwijl het aandeel dat effectief beroep op bijstand doet 2/3 bedraagt.

Dit hogere percentage afstand zoals geregistreerd in ISLP/FEEDIS kan worden verklaard doordat deze registratie betrekking heeft op de uiteindelijke schriftelijke afstandsverklaring, zoals ondertekend door de meerderjarige verdachte. In de webapplicatie van de permanentiedienst wordt daarentegen enkel de afstand geregistreerd die werd gedaan na het telefonische afstandscontact met de advocaat, zoals wettelijk voorzien wanneer de verdachte in het begin aangeeft dat deze een afstand overweegt. Deze omvat dus niet de afstand van de bijstand van de advocaat tijdens het verhoor, die mogelijk nog wordt gedaan nadat de verdachte reeds een voorafgaande vertrouwelijke consultatie heeft gehad met zijn advocaat. Daarnaast kan worden opgemerkt dat de cijfers van de webapplicatie betrekking hebben op dossiers die zijn aangemaakt door de politie, het callcenter of de onderzoeksrechters. In deze cijfers zijn bijgevolg ook dossiers van de onderzoeksrechters vervat, al betreft het een zeer laag aantal. Omwille van deze beperkingen bij de registratie van de afstand in de webapplicatie, is het daarom raadzaam vooral te kijken naar de cijfers van ISLP/FEEDIS.

In JIOR werd informatie geregistreerd over de **afstand door de verdachte van het recht op bijstand van een advocaat tijdens de verhoren van de onderzoeksrechter**.⁵⁷ Uit de cijfers over de geregistreeerde eerste verhoren door de onderzoeksrechter (62 gevallen in januari en februari samen) blijkt dat 83,9% van de verdachten bijstand vraagt van een advocaat, wat dus neerkomt op een afstand van 16,1%. Ook bij de geregistreeerde verhoren door de onderzoeksrechter na het eerste verhoor door de politie ligt de effectieve bijstand hoog met 82,3% en de afstand laag met 17,7%. De afstand bij de verhoren door de onderzoeksrechter (ca. 1/6) ligt dus heel wat lager dan de afstand bij de verhoren door de politie (ca. 1/3).

De registratie in JIOR bevatte eveneens informatie over het gebruik door de onderzoeksrechters van de uitzonderingsmogelijkheden om **het recht op bijstand van een advocaat bij een verhoor van categorie IV te weigeren** en **om het inlichten van een vertrouwenspersoon uit te stellen**. Beide mogelijkheden werden in de maanden januari en februari 2012 slechts zeer sporadisch geregistreerd: 17 keer voor wat de weigering van het recht op bijstand betreft en 5 keer voor wat het uitstel van het inlichten van een vertrouwenspersoon betreft.

Verder bleek uit de cijfers van de webapplicatie van de permanentiedienst dat in ongeveer 16,5% van het totale aantal eerste verhoren van categorie IV het Salduz BJB noodnummer van de balie moest worden gecontacteerd omdat via de permanentiedienst **geen advocaat werd gevonden**. In zowel januari als februari 2012 is Franstalig Brussel hierbij verantwoordelijk voor het grootste aandeel oproepen op het noodnummer, al valt op dat dit aandeel in februari aanzienlijk vermindert (van 71% in januari tot 52% in februari) ten gevolge van een groter aantal oproepen op het noodnummer in de andere gerechtelijke arrondissementen. Het betekent echter daarom nog niet dat er zich in Franstalig Brussel minder problemen voordoen met de beschikbaarheid van Franstalige advocaten.

De webapplicatie van de permanentiedienst bevatte ook informatie over de **taal van de gearresteerde verdachten** die voor de eerste maal worden verhoord: ongeveer 80% spreekt een courante taal (Frans, Nederlands, Duits of Engels) als hoofdtaal en ongeveer 20% spreekt een niet courante taal als hoofdtaal. Van deze laatste groep spreekt meer dan de helft bovendien geen enkele courante taal als 2^e of 3^e taal. Op basis van deze cijfers kunnen we echter nog niets zeggen over het aantal keer dat een tolk moest worden opgeroepen. In de toekomst zal in de webapplicatie informatie worden geregistreerd over het gebruik van

⁵⁷ Aangezien de registratie in JIOR steeds meerderjarige verdachten betreft (op enkele uitzonderingen na), wordt hier geen onderscheid gemaakt tussen minderjarige en meerderjarige verdachten.

tolken, waardoor in de volgende evaluatierapporten wel cijfermateriaal hierover kan worden weergegeven.

In ISLP/FEEDIS werd tevens informatie geregistreerd over het **gebruik van het zwijgrecht** door verdachten van categorie IV voor de volledige duur van het verhoor door de politie. Dit cijfer bleek zeer laag te liggen (1,2% in januari en 0,6% in februari). Hierbij moet wel worden opgemerkt dat dit cijfer wellicht een onderschatting is, doordat voor een groot aantal verhoren van categorie IV (17% in januari en 13,6% in februari) het verloop van het verhoor niet gekend was.

Tot slot kregen we van onze **pilootsites** bij de lokale en de federale politie de feedback dat de registratie in ISLP/FEEDIS en de webapplicatie van de permanentiedienst goed verloopt, afgezien van enkele onduidelijkheden met betrekking tot specifieke variabelen. Op basis van een eigen registratie bezorgden ze ons daarnaast nog enkele extra cijfers (o.a. over het gebruik van de uitnodiging bij categorie III en de audiovisuele opname van het verhoor en de voorleiding bij de onderzoeksrechter bij categorie IV).

2) Impact van de wet op het aantal voorlopige hechtenissen

Een voorzichtige en voorlopige indicatie kan worden gegeven over de impact van de Salduz-wet op het aantal voorlopige hechtenissen tijdens de maanden januari en februari 2012. Op basis van de analyse in dit rapport kan worden gesteld dat het gemiddeld aantal **aanhoudingsbevelen** per registrerende onderzoeksrechter over de jaren heen eerder constant lijkt te zijn gebleven, al is in 2012 een lichte daling merkbaar ten opzichte van de voorgaande jaren. Het is echter te vroeg om nu reeds te kunnen beoordelen of het hier een significante daling betreft en of de Salduz-wet hier de oorzaak van is.

Verder bleek dat het totale aantal **vrijheid onder voorwaarden** (VOV) tijdens de maanden januari en februari 2012, in vergelijking met de voorgaande jaren, sterk is gestegen (van 66 in 2011 naar 104 in 2012). Ook het aantal onderzoeksrechters dat een VOV registreerde, nam sterk toe (van 11 in 2011 naar 25 in 2012). Het is echter te vroeg om te concluderen dat deze stijging van de VOV een rechtstreeks gevolg is van de Salduz-wet. Deze cijfers hebben immers betrekking op alle VOV die in januari en februari door de onderzoeksrechters werden uitgevaardigd en dus niet enkel op de VOV binnen de termijn van 24 uur (eventueel verlengd).

3) Budgettaire implicaties van de door de wet voorziene rechten

Het kwantitatieve luik bevatte tot slot een oplijsting van de verschillende parameters die eventueel dienstig kunnen zijn voor de berekening van de budgettaire implicaties van de Salduz-wet:

- aantal verhoren door de politie (eerste verhoren);
- aantal verhoren door de onderzoeksrechters;
- aantal aanhoudingsbevelen;
- effectieve bijstand bij verhoren van categorie III en IV afgenomen door de politie;
- effectieve bijstand bij verhoren afgenomen door de onderzoeksrechters;
- moment dat het politieverhoor plaatsvindt (dag/nacht, week/weekend);
- gemiddelde duur in minuten van enerzijds een politieverhoor en anderzijds van prestaties geleverd door de advocaten bij de toepassing van de Salduz-rechten.

3. JURIDISCH LUIK

In dit onderdeel wordt terug stilgestaan bij zowel Belgische rechtspraak (van het Grondwettelijk Hof en het Hof van Cassatie) als rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) die betrekking hebben op of van invloed kunnen zijn op de Belgische Salduz-wet. Tenslotte wordt ook een korte stand van zaken gegeven van de richtlijn van de Europese Unie inzake het recht op toegang tot een advocaat.⁵⁸

3.1. Hangende zaken bij het Grondwettelijk Hof

Er is een prejudiciële vraag hangende bij het Grondwettelijk Hof en er werden tot nu toe vier beroepen tot nietigverklaring neergelegd tegen de Salduz-wet.

1) Prejudiciële vraag

Op 19 januari 2012 werd een prejudiciële vraag gesteld aan het Grondwettelijk Hof door het Hof van Beroep te Luik aangaande de sanctieregeling, zoals voorzien in artikel 47bis §6 van het Wetboek van Strafvordering en ingevoegd door de Salduz-wet:

“Schendt artikel 2, § 6 [lees : artikel 2, 2°], van de wet van 13 augustus 2011 - tot wijziging van het Wetboek van strafvordering en van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, om aan elkeen die wordt verhoord en aan elkeen wiens vrijheid wordt benomen rechten te verlenen, waaronder het recht om een advocaat te raadplegen en door hem te worden bijgestaan - dat een artikel 47bis, § 6, invoert in het Wetboek van strafvordering, in die zin geïnterpreteerd dat het onmiddellijk van toepassing is op het hangende geschil en in zoverre de zelfincriminerende verklaringen kunnen worden gebruikt als gegeven dat andere bewijselementen versterkt, de artikelen 12, tweede lid, en 13 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met de artikelen 6 en 7 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en artikel 15 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten?”⁵⁹

De prejudiciële vraag wil de conformiteit nagaan van de huidige formulering van de sanctie, zoals voorzien in artikel 47bis §6 Wetboek Strafvordering, met de artikelen 12 lid 2 en 13 G.W. in samenhang met de artikelen 6 en 7 EVRM en het artikel 15 BUPO.

Het gaat daarbij om de vraag of een zelfincriminerende verklaring afgelegd zonder de bijstand van een advocaat op geen enkele wijze mag worden gebruikt om een persoon te veroordelen en moet worden uitgesloten, waarbij in de prejudiciële vraag wordt gerefereerd naar het EVRM en het BUPO. Of deze daarentegen kan worden gebruikt als steunbewijs, zoals dit op dit moment is voorzien in de bepaling van artikel 47bis §6 van het Wetboek van Strafvordering overeenkomstig de sanctieregeling van de Salduz-wet.

2) Beroepen tot nietigverklaring

Daarnaast werden vier beroepen tot nietigverklaring van de Salduz-wet ingediend bij het Grondwettelijk Hof, met name door:

- De O.B.F.G. en de Ordre français des avocats du barreau de Bruxelles op 21 februari 2012;

⁵⁸ Dit onderdeel werd geschreven door de DSB en verder aangevuld door de DG Wetgeving van de FOD Justitie.

⁵⁹ B.S. 27 februari 2012.

- De Ligue des Droits de l'Homme op 5 maart 2012;
- De Liga voor Mensenrechten op 6 maart 2012;
- De OVB op 6 maart 2012.

Er werd eveneens een beroep tot nietigverklaring ingediend bij zowel het Grondwettelijk Hof als de Raad van State door de Ligue des Droits de l'Homme op 5 maart 2012 tegen het College van Procureurs generaal met betrekking tot de COL 8/2011 van 23 september 2011.

3.2. Arresten Hof van Cassatie

Twee arresten van het Hof van Cassatie zijn verder van belang om te vermelden. Het eerste heeft betrekking op de rol van de advocaat, het tweede op de sanctieregeling.

1) Rol van de advocaat

Het Hof van Cassatie heeft in het arrest van 24 januari 2012⁶⁰ uitspraak gedaan over een cassatieberoep dat gericht was tegen een arrest van de Kamer van Inbeschuldigingstelling van het Hof van Beroep te Gent. Hierin kwam de rol van de advocaat tijdens het verhoor aan bod.

In het derde middel werd door de eiser de schending aangevoerd van de artikelen 6.1 en 6.3 van het EVRM. De appelrechters zouden de bijstand van de advocaat hebben herleid tot de "rol van een bloempot", wat niet verzoenbaar wordt geacht met de rechtspraak van het EHRM. Het Hof van Cassatie stelt evenwel in antwoord op het derde middel: "*Artikel 6 EVRM, zoals uitgelegd door het Europees Hof van de Rechten van de Mens, bepaalt niet dat de raadsman tijdens het verhoor bij de onderzoeksrechter advies mag geven aan de verdachte of inspraak krijgt in het verhoor door de onderzoeksrechter*". Het verhoor in kwestie dateert van voor de inwerkingtreding van de Salduz-wet.

In de Salduz-wet zelf en in de parlementaire werkzaamheden is de bijstand van de advocaat eveneens op dezelfde wijze geïnterpreteerd. In de toelichting bij de wet is aangegeven welke handelingen niet zijn toegestaan voor een advocaat, de wettekst zelf somt de handelingen op die wel zijn toegelaten. Zo heeft, overeenkomstig artikel 2*bis* §2 van de Voorlopige Hechteniswet, de bijstand van de advocaat uitsluitend tot doel toezicht mogelijk te maken op :

1. *"de eerbiediging van het recht zichzelf niet te beschuldigen en de keuzevrijheid om een verklaring af te leggen, te antwoorden op de gestelde vragen of te zwijgen;*
2. *de wijze waarop de ondervraagde persoon tijdens het verhoor wordt behandeld, inzonderheid op het al dan niet kennelijk uitoefenen van ongeoorloofde druk of dwang;*
3. *de kennisgeving van de in artikel 47*bis* van het Wetboek van strafvordering bedoelde rechten van verdediging en de regelmatigheid van het verhoor*".

De advocaat kan onmiddellijk in het proces-verbaal van het verhoor melding laten maken van de schendingen hiervan die hij meent te hebben vastgesteld. Daarnaast kan het verhoor gedurende maximaal vijftien minuten worden onderbroken met het oog op een bijkomend vertrouwelijk overleg, hetzij eenmalig op verzoek van de ondervraagde persoon zelf of op verzoek van zijn advocaat, hetzij bij het aan het licht komen van nieuwe strafbare feiten die niet in verband staan met de feiten die hem overeenkomstig artikel 47*bis*, § 2, eerste lid, van het Wetboek van strafvordering ter kennis werden gebracht.

2) Sanctieregeling

⁶⁰ Cass. 24 januari 2012, P.12.0106.N.

Verder heeft het Hof van Cassatie op 7 maart 2012⁶¹ uitspraak gedaan over de sanctieregeling in het kader van een cassatieberoep dat gericht was tegen een arrest van de Kamer van Inbeschuldigingstelling van het Hof Van Beroep te Bergen.

Een verdachte die van zijn vrijheid was beroofd, had schriftelijk afstand gedaan van zijn recht op bijstand van een advocaat tijdens het verhoor. Dit was volgens de Kamer van Inbeschuldigingstelling evenwel niet het geval voor het voorafgaand vertrouwelijk consultatierecht, evenmin had een vertrouwelijk telefonisch afstandscontact plaatsgevonden met de permanentiedienst. Daarop oordeelde de Kamer van Inbeschuldigingstelling dat de verhoren onwettig waren verlopen en sprak de nietigheid uit van de processen-verbaal van verhoor. Tevens werd de nietigheid uitgesproken van het aanhoudingsmandaat.

Het Hof van Cassatie heeft het arrest verbroken wegens schending van de artikelen 47bis §6 en 235bis van het Wetboek van Strafvordering:

“Mais l'article 47bis, §6 du Code d'instruction criminelle dispose qu'aucune condamnation ne peut être prononcée contre une personne sur le seul fondement de déclarations qu'elle a faites en violation du droit à la concertation confidentielle préalable ou à l'assistance d'un avocat au cours de l'audition.

La loi ne sanctionne donc pas les manquements aux formes qu'elle édicte, par la nullité. La sanction réside dans l'interdiction faite à la juridiction de jugement de puiser la preuve d'une infraction dans l'audition recueillie irrégulièrement et, partant, dans l'interdiction faite à la juridiction d'instruction d'y trouver des indices ou des charges.

Il ne ressort d'aucune énonciation de l'arrêt que, pour délivrer le mandat d'arrêt, le juge d'instruction se soit fondé de manière exclusive ou déterminante sur des indices de culpabilité obtenus à la faveur des déclarations consenties en garde à vue, plutôt que sur des éléments suffisants et précis antérieurs à celle-ci”.

Zodoende besluit het Hof van Cassatie dat de sanctie, zoals voorzien in de Salduz-wet, niet bestaat in de nietigheid van het bewijs dat werd verkregen in strijd met de Salduz-rechten.

3.3. Recente arresten van het EHRM inzake Salduz

Aansluitend bij de hogervermelde problematiek van de sanctie wordt in sommige rechtsleer hieromtrent verwezen naar het arrest Fidanci tegen Turkije van 17 januari 2012 van de Grote Kamer van het EHRM⁶²:

“§ 38. Having regard to the foregoing, the Court concludes that even though the applicant had the opportunity to challenge the evidence against him at trial and subsequently on appeal, the denial of Legal assistance to the applicant while he was in police custody irretrievably affected his defence rights”.

Het EHRM doet evenwel niet expliciet uitspraak over de vraag of een zelfincriminerende verklaring afgelegd zonder de bijstand van een advocaat op geen enkele wijze of enkel als steunbewijs mag worden gebruikt om een persoon te veroordelen.⁶³

⁶¹ Cass. 7 maart 2012, P.12.0321.F.

⁶² EHRM 17 januari 2012, nr. 17730/07, Fidanci t. Turkije; O. BACHELET, « Garde à vue: portée pour la France d'une condamnation de la Turquie », *Receuil Dalloz* 2012, 361.

⁶³ Zie hierover o.a. Ph. TRAEEST, “Hard bewijs : wanneer is de rechter overtuigd ?”, in *Bewijs in strafzaken. La preuve en droit pénal*, Brugge, Die Keure, 2011, 72; J. VAN MEERBEECK, « Le droit à l'assistance d'un avocat à l'aune de la jurisprudence Salduz : le pouvoir judiciaire entre Charybde et Scylla », *J.T.* 2010, 384.

3.4. Stand van zaken van de EU-richtlijn

Wat betreft de stand van zaken van het voorstel van de Europese Commissie tot een EU-richtlijn betreffende het recht op toegang tot een advocaat, kan m.b.t. de Raad enkel worden vermeld dat de onderhandelingen in de bevoegde werkgroep van de Raad verder lopen. Voor wat betreft de werkzaamheden van het Europees Parlement ter zake, heeft de rapporteur, Mevrouw Antonescu, haar rapport voorgesteld aan de LIBE-Commissie op haar zitting van 27-28 februari.⁶⁴

Het is interessant om de aandachtspunten weer te geven die door het College van Procureurs-generaal werden geformuleerd in hun schrijven gericht aan een aantal Europese instanties waarin zij een aantal ernstige bedenkingen uitten ten aanzien van het EU voorstel en de reactie daarop van Europees Commissaris Mevrouw Reding. Ook wordt ingegaan op de aandachtspunten die door het *EU Consultative Forum of Prosecutors General* werden overgemaakt aan de Europese instellingen.

1) Antwoord Europese Commissie op advies College van Procureurs-generaal

De vice-voorzitter van de Europese Commissie, Viviane Reding, heeft een aantal preciseringen gegeven omtrent het voorstel van richtlijn in haar antwoord van 8 februari 2012 op het advies van het College van Procureurs-generaal van 15 december 2011.

In hun advies had het College van Procureurs-generaal een aantal bedenkingen bij het zeer ruime toepassingsgebied van het recht op toegang tot een advocaat, dat voorzien is voor quasi alle strafzaken, de ganse duur van de rechtspleging en de meeste courante onderzoekshandelingen. Zo werd gewezen op het gevaar van “klassenjustitie” zonder een regeling omtrent het recht op kosteloze juridische bijstand, grote budgettaire gevolgen, geen vergelijkbare rechten binnen de EU-landen zonder gelijkschakeling van de arrestatietermijnen, een negatieve impact op de dagelijkse politie- en justitiewerking, en een wapenongelijkheid tussen de handhavingsautoriteiten en de verdediging (o.a. met de mogelijkheid van een pleidooi). Het College van Procureurs-generaal vroeg dan ook een beoordelingsmarge voor de EU-lidstaten om bepaalde als “lichtere” beschouwde misdrijven evenals het Europees aanhoudingsmandaat uit het toepassingsgebied uit te sluiten en een langere termijn te voorzien voor de inwerkingtreding van de vooropgestelde richtlijn.

De reactie van de Europese Commissie bestond er vooreerst in om de totstandkoming van het voorstel van richtlijn nog eens te duiden. Met name is gewezen op een uitgebreide consultatieprocedure van de betrokken partners en een impactanalyse m.b.t. een toekomstig wetgevend optreden. De conclusie van deze reflectie was dat het recht op bijstand van een advocaat een essentiële etappe vormt in de constructie van een Europese sokkel van

⁶⁴ Het voorstel tot richtlijn maakt het voorwerp uit van de door het Verdrag van Lissabon ingevoerde ‘medebeslissingsprocedure’. Officieel wordt deze procedure aangeduid als de gewone wetgevingsprocedure. Deze wetgevingsprocedure is gebaseerd op het beginsel van gelijkheid tussen het Europees Parlement dat rechtstreeks verkozen is en aldus de volkeren van de Europese Unie verdedigt, en de Raad die de Regeringen van de lidstaten vertegenwoordigt. Zij vormen de twee medewetgevers die de EU-wetgeving vanaf ‘Lissabon’ bepalen. Het door de Europese Commissie ingediende voorstel tot Richtlijn moet worden onderhandeld enerzijds in de Raad, die moet komen tot een zogenaamde ‘algemene oriëntatie’, dit is de tekst op basis waarvan de Raad de onderhandelingen zal aanvangen met het Europees Parlement. Deze tekst moet door een gekwalificeerde meerderheid van de lidstaten van de Raad worden goedgekeurd. Het voorstel moet anderzijds ook de procedure binnen het Europees Parlement doorlopen (overmaken aan de bevoegde parlementaire commissie, aanduiden van een rapporteur). De rapporteur moet een rapport opmaken met voorstellen tot amendementen van het voorstel tot Richtlijn van de Europese Commissie. Pas als beide medewetgevers hun eigen interne procedures hebben doorlopen, breekt het moment aan dat de medewetgevers en de Europese Commissie elkaar ontmoeten tijdens de zogenaamde dialoog (‘trilogie’): dit zijn de onderhandelingen tussen de rapporteur, als vertegenwoordiger van het Europees Parlement, en het Voorzitterschap, als vertegenwoordiger van de Raad, in aanwezigheid van de Europese Commissie die het voorstel heeft ingediend. De medewetgevers moeten trachten te komen tot een wettekst die voor allen aanvaardbaar is. Als de medewetgevers tot een akkoord kunnen komen over de mogelijke amendering van het voorstel, kan het worden goedgekeurd in een zogenaamde ‘eerste lezing’. Indien dit niet lukt, is een tweede lezing nodig, met verschillende dwingende termijnen.

procedurele waarborgen en dus een belangrijke uitdaging vormt op Europees vlak, zeker sinds het arrest Salduz van het EHRM.

Vervolgens werden in de reactie een aantal verduidelijkingen gegeven omtrent de draagwijdte van de vooropgestelde richtlijn:

- Het voorstel tot richtlijn doet geen afbreuk aan de bestaande nationale regels van juridische (kosteloze) bijstand, die verder dienen te worden toegepast opdat het recht waarvan sprake effectief zou zijn met inbegrip voor de personen die niet over voldoende middelen beschikken.
- Wat betreft de duur van de arrestatietermijn laat het huidige Europese verdrag niet toe om een Europees wettelijk optreden te voorzien dat op eenvormige wijze de duur in de lidstaten harmoniseert.
- Verder wordt geen algemene bijstand van de advocaat tijdens elke onderzoekshandeling voorzien. De aanwezigheid is in de huidige stand van de rechtspraak van het EHRM noodzakelijk vanaf het begin van de strafprocedure bij elk verhoor van een verdachte, maar strekt zich niet uit tot onderzoekshandelingen van bewijsverkrijging. De aanwezigheid van een advocaat zal hierbij enkel worden toegelaten, als de verdachte het wenst, wanneer de verdachte zelf het recht of de verplichting heeft om bij de onderzoekshandeling aanwezig te zijn en voor zover de aanwezigheid van de advocaat (of de noodzaak om te wachten op zijn komst) de bewijsverkrijging niet hindert.
- De richtlijn is er niet op gericht om een onevenwicht tussen de verdediging en de politiediensten te veroorzaken. De mogelijkheid voor een advocaat om vragen te stellen en verduidelijkingen te vragen, impliceert niet het recht om een pleidooi te houden in dit stadium van de procedure. De tekst van de richtlijn zal tijdens de onderhandelingen nog kunnen worden geamendeerd om dit te verduidelijken. De nationale wetgever zal ook een appreciatiemarge behouden om regels uit te vaardigen om elk rechtsmisbruik te verhinderen.
- Wat betreft het standpunt van de lidstaten die hebben gevraagd om lichtere misdrijven uit te sluiten van het toepassingsgebied, zal er naar oplossingen worden gezocht om dit te ondervangen.
- Daarentegen wordt de bijstand van de advocaat in het kader van het Europees aanhoudingsbevel wel als een toegevoegde waarde beschouwd. Het zou er immers toe kunnen bijdragen dat in de toekomst het instrument steeds weldoordacht zou worden gebruikt. Dit recht zou in geen geval het principe van de wederzijdse erkenning in vraag kunnen stellen, noch de termijnen voorzien in de huidige wetgeving.
- Ten slotte wordt aangegeven dat de termijn voorzien voor de inwerkingtreding de gebruikelijke termijn is bij Europese regelgeving. Deze termijn wordt eveneens adequaat geacht voor deze richtlijn, des te meer daar verschillende lidstaten, waaronder België, reeds belangrijke hervormingen op dit vlak hebben ondernomen.

2) Bemerkingen van het EU Consultative Forum of Prosecutors General

Een aantal gelijkaardige en verdere aandachtspunten zijn eveneens ten behoeve van de Europese instellingen naar voor geschoven door het *Consultative Forum of Prosecutors General and Directors of Public Prosecutions of the Member States of the European Union* en dit tijdens hun vergadering van 16 december 2011:

- De richtlijn dient een instrument te zijn dat voldoende flexibel is. Uit de discussies in het Forum blijkt immers dat de strafrechtssystemen onderling aanzienlijk verschillen en dezelfde aandachtspunten niet altijd door alle leden worden gedeeld. Daarbij dient een juiste balans te worden gevonden tussen het doeltreffend afhandelen van de strafrechtsprocedure en de rechten van de verdachte met het oog op een eerlijk proces, waarbij ook rekening moet worden gehouden met het algemeen belang waarvoor misdrijven moeten worden vervolgd. Volgens het Forum houdt het voorstel van richtlijn niet voldoende rekening met de nood om de

- effectiviteit van het strafonderzoek te waarborgen en met de praktische implicaties van de voorgestelde maatregelen.
- Zo geeft het Forum aan dat de eerbiediging van de fundamentele rechten van de verdediging ook kan worden bereikt met andere middelen voorzien in de strafrechtssystemen, zoals de aanwezigheid van de onderzoeksrechter of de audiovisuele opname van het verhoor in afwezigheid van een advocaat.
 - Verder zou het voorstel van richtlijn een negatieve impact kunnen hebben op de duur van de procedure, hetgeen zou kunnen leiden tot een schending van het recht op een eerlijk proces.
 - Er werden tevens bezorgdheden geuit omtrent de kosten van rechtsbijstand en dus de mogelijkheid in de praktijk om effectief de rechten te verzekeren voor alle betrokken personen.
 - Vragen werden eveneens gesteld met het voorzien van een verbodsbepaling inzake de toelaatbaarheid van het bewijs in het voorstel van richtlijn. Sommige lidstaten achten dat dit dient te worden beoordeeld overeenkomstig het nationale recht.
 - Meerdere lidstaten van het Forum onderlijnden de noodzaak om het toepassingsgebied van de richtlijn beter te omschrijven en te beperken, afwijkingen zouden moeten voorzien voor lichtere misdrijven.
 - Tot slot vinden sommige lidstaten dat bepaalde voorstellen verder gaan dan de huidige vereisten van het EVRM en de rechtspraak van het EHRM, die in constante evolutie is.

3.5. Stand van zaken te Nederland

Wat betreft Nederland kan worden gemeld dat de consultatieronde voorbij is in verband met het conceptwetsvoorstel rechtsbijstand en politieverhoor van 15 april 2011, maar er nog steeds geen wet is gestemd.

Interessant is wel om mee te geven dat de Minister en Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie een aanpassing wensen door te voeren van het systeem van de gesubsidieerde rechtsbijstand. Hiertoe werd in november 2011 een consultatiepaper door het Ministerie van Veiligheid en Justitie voorgelegd aan de belanghebbende organisaties of instanties met expertise terzake.⁶⁵

Het uitgangspunt van de consultatiepaper is dat de kosten van gesubsidieerde rechtsbijstand op langere termijn onvoldoende beheersbaar zullen blijven. De uitgaven van gesubsidieerde rechtsbijstand zijn de laatste jaren immers onafgebroken gestegen, terwijl dit niet in dezelfde mate het geval is met het financiële kader waar zich ook een impact laat voelen van de kredietcrisis.

Een vernieuwing van het systeem van de gesubsidieerde rechtsbijstand wordt bijgevolg noodzakelijk geacht wil de financiële beheersbaarheid ervan in de toekomst gewaarborgd blijven. Drie mogelijkheden die gericht zijn op het optimaliseren van het systeem worden daarbij in de Nederlandse consultatiepaper verkend:

1) *Het leenstelsel:*

Het wordt gedefinieerd als: “*een stelsel waarin gerechtigde burgers, indien de financiële omstandigheden dit toelaten, in beginsel de kosten van de toegewezen rechtsbijstand dienen terug te betalen aan de verstreckende overheid*”⁶⁶. In de consultatiepaper wordt er van uitgegaan dat een leenstelsel de burger ertoe zou aanzetten een scherpere afweging te maken tussen de kosten en de noodzaak van gesubsidieerde rechtsbijstand, dan het huidige eigen bijdragestelsel. Tevens dat dit stelsel de burgers zou stimuleren zelf hun verantwoordelijkheid op te nemen voor de oplossing van hun rechtsprobleem, door gebruik te maken van andere vormen van geschiloplossing of door

⁶⁵ Ministerie van Veiligheid en Justitie, *Consultatiepaper vernieuwing gesubsidieerde rechtsbijstand. Naar een beheersbaar stelsel*, november 2011.

⁶⁶ Er wordt gerefereerd naar: VAN ZEELAND en BARENDRECHT, *Gefinancierde rechtsbijstand vergeleken*, 2003.

zich preventief voor rechtsbijstand te verzekeren. Een leenstelsel zou daarom een effectief instrument kunnen zijn om onnodig gebruik van gesubsidieerde rechtsbijstand tegen te gaan.

2) *De aanbesteding:*

Het systeem van aanbesteding betreft een inkoopprocedure, waarin belangstellende aanbieders zich kunnen inschrijven op de gewenste opdracht. Op deze wijze zouden twee beperkingen van de huidige vergoedingenstructuur kunnen worden overwonnen. In de eerste plaats betaalt de overheid direct de prijs die past bij de geleverde prestatie, zonder dat hieraan onderzoek of wijziging van regelgeving vooraf hoeft te gaan. Daarnaast worden de aanbieders gestimuleerd om hun bedrijfsvoering zo kostenefficiënt mogelijk in te richten, zoniet prijzen ze zich uit de markt. Het betekent niet dat hierdoor de uitvoering van een publieke taak wordt geprivatiseerd, maar wel dat de markt weer voluit kan spelen. Terwijl met het huidige forfaitaire tarief de prikkel tot kostenefficiëntie en innovatie grotendeels zouden worden weggenomen.

3) *De eerstelijnsbijstand als poortwachter:*

Het "Juridisch Loket" is een vorm van rechtshulp die bestaat in het geven van juridisch advies, waarbij eerst wordt gekeken of de rechtzoekende kan worden geholpen om zelf zijn eigen probleem op te lossen. Lukt dit niet, dan kan de rechtzoekende naar een andere (rechts)hulpverlener worden doorverwezen. Het Juridisch Loket fungeert daarmee als filter voor de tweede lijn: de advocaten en de mediators. Volgt de rechtzoekende nu deze zogenaamde "beprijste route" en mocht na het Juridisch Loket toch een advocaat nodig zijn, wordt een financiële korting verleend op de eigen bijdrage. Er wordt overwogen om hiervan een "verplichte route" te maken, door een verplicht gebruik van de dienstverlening van de eerstelijns zou onnodig gebruik van tweedelijnsrechtsbijstand worden tegengaan.

4. Vaststellingen en aanbevelingen van de stuurgroep

In het kader van deze evaluatie is een stuurgroep opgericht bestaande uit de nationale verantwoordelijken van de betrokken actoren:

- Federale Politie, de heer Paul Van Thielen;
- Vaste Commissie Lokale Politie, de heer Jean-Marie Brabant;
- College van Procureurs-generaal, de heer Yves Liégeois;
- Raad van procureur des Konings, de heren Herman Dams en Christian Henry;
- Vereniging van Onderzoekersrechters, de heer Karel Van Cauwenberghe;
- Orde van Vlaamse Balies (OVb), de heer Romain Vandebroek;
- Ordre des Barreaux Francophones et Germanophones (OBFG), mevrouw Carine Vander Stock;
- Directoraat-generaal Wetgeving, mevrouw Vicky De Souter;
- DSB, projectgroep.

Op 23 maart 2012 is een eerste ontwerp van het onderhavige rapport aan de stuurgroep voorgelegd om de resultaten te bespreken en te komen tot concrete aanbevelingen.⁶⁷ Hierna volgen hun bevindingen.

4.1. Algemene vaststellingen

1) Omzichtigheid met de cijfers – verder optimaliseren registratie

Net zoals in het eerste rapport geeft de stuurgroep aan dat nog steeds omzichtig dient te worden omgesprongen met de cijfers. Het gaat hier nog altijd over de beginperiode van de inwerkingtreding van de Salduz-wet, waarbij de registratie daarom nog niet systematisch gebeurt of al volledig op punt staat. Het is bijgevolg te vroeg om al eenduidige verklaringen aan te reiken.

In vergelijking met het eerste tussentijdse rapport kunnen in het kwantitatieve luik, naast de cijfers van de webapplicatie van de permanentiedienst, nu ook cijfergegevens worden gepresenteerd van de politie en meer uitgebreide cijfers van de onderzoekersrechters. Er zijn dus reeds meer volledige cijfergegevens beschikbaar, dankzij de inspanningen van de verschillende actoren.

De Voorzitter van de Vereniging van Onderzoekersrechters bemerkt dat, net zoals bij het eerste rapport, nog voorzichtig moet worden omgesprongen met de cijfers afkomstig van de registratie door de onderzoekersrechters. Tevens maakt hij voorbehoud bij de in het rapport gebruikte gemiddelden per arrondissement of ressort op basis van de registrerende onderzoekersrechters. De werklast van de verschillende onderzoekskabinetten is immers niet overal gelijk. Het werken met gemiddelden gebeurt vanuit een statistisch oogpunt en geeft inderdaad niet noodzakelijk een representatief beeld van de concrete werkelijkheid op het terrein. Weliswaar biedt het een interessante vergelijkingsbasis, zodat na overleg met de stuurgroep werd besloten om de gemiddelden in het rapport te behouden.

Wat betreft de cijfers van de parketten (die voor het eerste rapport nog niet beschikbaar waren), is door de stuurgroep beslist om de nu wel beschikbare cijfers niet op te nemen in het rapport. Deze zijn duidelijk nog teveel geplaagd door registratieproblemen.

⁶⁷ Op deze vergadering werd de OBFG vertegenwoordigd door mevrouw Muriel Clavie en Laurence Evrard, voor de federale politie was tevens de heer Dirk Allaerts aanwezig, de lokale politie werd ten slotte vertegenwoordigd door de heren Eric Wauters en Frank Mulleners. Procureur des Konings Christian Henry was verontschuldigd.

De registratie kan bij alle actoren nog verder worden geoptimaliseerd, dit zal een continu aandachtspunt blijven doorheen de evaluatie. Om de actoren op het terrein verder te sensibiliseren om zo correct en volledig mogelijk te registreren, gaat de DSB hieromtrent nog een communicatie richten aan alle actoren op het terrein. In de stuurgroep wordt afgesproken dat voor de parketten de communicatie zal worden verspreid via het College van Procureurs-generaal, voor de politie op elektronische wijze via de website van de federale en de lokale politie, bij de onderzoeksrechters zal de DSB rechtstreeks een communicatie aan hen richten.

Vooraleer deze communicatie op te starten, dient evenwel te worden uitgeklaard welke instantie de registratie moet verrichten van de rol van de parketten in de Salduz-wet. Het gaat hier over de uitzonderingen op het toekennen van de in de wet voorziene rechten en de problemen gesignaleerd bij de toepassing van de rechten, waarvan de registratie wordt opgelegd in de omzendbrief COL 8/2011 van het College van Procureurs-generaal. Tijdens het voorbereidend overleg over deze evaluatie was door de DSB met de actoren afgesproken dat de parketten zouden instaan voor de registratie van deze variabelen. Nu is er evenwel een discussie hieromtrent ontstaan waarbij bepaalde parketten deze taak laten verrichten door de politie (door middel van een formulier dat mee dient te worden overgemaakt met het proces-verbaal). Instructies werden hiertoe gegeven aan de politie (zo heeft het parket van Antwerpen een omzendbrief opgemaakt die ook is overgemaakt aan de Raad van procureur des Konings met de mogelijkheid tot verdere verspreiding door andere parketten). De DSB zal een overleg organiseren met de betrokken actoren om deze registratie uit te klaren.

We dienen verder te melden dat in het oorspronkelijke onderzoeksvoorstel van de evaluatie naast deze nationale registratie van een beperkt aantal variabelen in de databanken van de actoren en een meer uitgebreide registratie door enkele pilotsites bij de politie, nog een uitgebreidere nationaal manueel opgevatte registratie gedurende een korte periode was voorzien. In overleg met de stuurgroep is nu beslist om van deze laatste registratie af te zien. De inspanningen lijken te groot in verhouding tot de data die kunnen worden gegenereerd. We zullen voor deze data gebruik maken van de cijfergegevens van de pilotsites, die toch een zekere indicatie kunnen geven. Er zal op vraag van de pilotsites met hen ook worden bekeken tot hoelang hun registratie verder dient te lopen.

Wat betreft het gebruik van de tolk, kunnen we nog meegeven dat geremedieerd is aan het ontbreken van cijfergegevens. In de webapplicatie werd tot nu toe de hoofdtal van de verdachte immers steeds geregistreerd (dus ook indien geen tolk moest worden opgeroepen), zodat er niet met zekerheid kon worden berekend in hoeveel gevallen uiteindelijk effectief een tolk werd opgeroepen. Op de stuurgroep is gemeld dat dit vanaf 26 maart zal worden ondervangen in de webapplicatie, met name zal een vakje worden voorzien dat dient te worden aangevinkt indien een tolk moet worden opgeroepen.

Tenslotte is in de stuurgroep gesignaleerd dat in de toekomst zal worden gestreefd naar een afstemming tussen de registratiesystemen van de politie (ISLP en FEEDIS) en de webapplicatie van de balie. Een overleg zal plaatsvinden tussen de politie en de beheerders van de webapplicatie om de mogelijkheden te bekijken van het uploaden van bepaalde gegevens uit de webapplicatie in ISLP en FEEDIS om een dubbele invoer van gegevens te vermijden.

2) Budgettaire omkadering van de Salduz-wet niet zoals verwacht

Zowel de Ordes van Advocaten (OVb en OBFg) als de politie geven in de stuurgroep aan ontgoocheld te zijn met de budgettaire omkadering van de Salduz-wet zoals voorzien in de begroting.

De OVb geeft aan dat de advocatuur nog steeds ongelukkig is dat er nog geen ministerieel besluit is afgekondigd inzake de vergoeding van de pro-deo punten, terwijl sommige balies reeds voor een permanentie zorgden vanaf juni 2010. Het gevolg is dat advocaten beginnen af te haken, wat zorgt voor meer oproepen op het noodnummer. Langs Franstalige kant is door de OBFg zelfs een stakingsaanzegging gedaan. De OVb heeft gearzeld, maar

uiteindelijk beslist om niet mee te staken nadat een signaal volgde van de minister van Justitie op een ultieme oproep van hun zijde.

De politie is dan weer ontgoocheld met de beperkte budgetten die hen bij de begrotingsronde werden toegekend. Voor de federale politie betrof dit één miljoen euro, voor de lokale politie het dubbele. Er wordt opgemerkt dat de Federale Regering blijkbaar verwacht dat de politie de Salduz verplichtingen absorbeert in hun reguliere werking, wat weliswaar ten koste zal gaan van andere activiteiten.

4.2. Specifieke vaststellingen

3) Verdachten doen nog steeds weinig afstand van bijstand van advocaat

Tijdens de maanden januari en februari 2012 varieert de afstand door de meerderjarige verdachten van hun recht op bijstand van een advocaat bij de politie tussen 1/4 en 1/3 (waarbij dit laatste cijfer meer betrouwbaar is) en bedraagt dit bij de onderzoeksrechters rond 1/6. Deze cijfers liggen dus nog steeds sterk lager dan in het buitenland, waar ongeveer 3/5 (60%) van de verdachten afstand doet van het recht op bijstand⁶⁸. In het eerste rapport werd het verschil gerelateerd aan de mogelijkheid van het telefonisch afstandscontact. Overeenkomstig de Belgische Salduz-wet kan een van zijn vrijheid beroofde verdachte (van categorie IV) nu enkel afstand doen van deze bijstand wanneer deze eerst een vertrouwelijk telefonisch contact heeft gehad met de permanentiedienst, opdat deze vrijwillig en weloverwogen afstand zou kunnen doen. De vraag kan dus nog steeds worden gesteld in hoeverre het contact met een advocaat de verdachte niet veeleer aanzet tot het beroep doen op dergelijke bijstand, waar dit anders misschien niet aan de orde zou zijn. In de stuurgroep wordt door de politie verder opgemerkt dat de lage afstand ook te maken zou kunnen hebben met het Belgische (uitgebreide) systeem van kosteloze rechtsbijstand, dat een hoge mate van bijstand in de hand zou kunnen werken.

4) Webapplicatie van de permanentiedienst van de balie verder optimaliseren

Net als in het eerste rapport blijkt de webapplicatie van de permanentiedienst van de balie over het algemeen vlot te verlopen, er zijn door de gebruikers geen grote incidenten gemeld.

Gebruik door onderzoeksrechters

Belangrijk is wel dat op de stuurgroep werd gemeld dat wanneer onderzoeksrechters via de webapplicatie geen advocaat vinden, ze dan zelf bellen naar het Salduz BJB noodnummer van de balie. De Voorzitter van de Vereniging van Onderzoekrechters geeft aan dat de onderzoeksrechters zelf op zoek gaan naar een advocaat om te vermijden dat het verhoor als ongeldig bewijs zou worden beschouwd.

In de Salduz-wet en in het (met de Ordes vastgelegde) processchema van de webapplicatie is evenwel voorzien dat indien geen advocaat beschikbaar is, de verantwoordelijkheid bij de permanentiedienst van de balie ligt om een advocaat te zoeken. Indien de onderzoeksrechters zelf beginnen rond te bellen, dreigt dit ook de werking van de permanentiedienst te ondergraven.

Uitbreiden van de webapplicatie tot niet aangehouden verdachten (van categorie III)

⁶⁸ E. CAPE, J. HODGSON, T. PRAKKEN en T. SPRONKEN (eds.), *Suspects in Europe. Procedural rights at the Investigative Stage of the Criminal Process in the European Union*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 71; Zie ook <http://www.presse.justice.gouv.fr/archives-communiqués-10095/mise-en-oeuvre-de-la-reforme-de-la-garde-a-vue-22783.html> voor de situatie in Frankrijk.

In navolging van de aanbeveling van het eerste rapport, is vanuit de Beleidscel van de minister van Justitie de opdracht gegeven om een werkgroep op te richten om de webapplicatie van de permanentiedienst van de balie uit te breiden naar bepaalde niet aangehouden verdachten (van categorie III).⁶⁹

In de stuurgroep is de werkgroep samengesteld en is een datum bepaald om het permanentieprotocol in die zin aan te passen. De werkgroep zal bestaan uit vertegenwoordigers van de OVB en OBFV, de federale en lokale politie, het openbaar ministerie en de DSB.

5) Audiovisuele opname ter controle van verhoren verder onderzoeken

Buiten informatie van één pilotsite bij de lokale politie, hebben we geen zicht in hoeverre verhoren ter controle audiovisueel worden opgenomen in het kader van de Salduz-wet. Dit zal vermoedelijk, zoals in de pilotsite, sterk samenhangen met de beschikbaarheid van audiovisuele apparatuur.⁷⁰

Tijdens de stuurgroep meldde de federale politie dat ze de mogelijkheden aan het onderzoeken is om een nieuw dossier in te dienen voor de aankoop van de vereiste apparatuur voor audiovisuele opname. Het vorige dossier hierover werd immers verworpen.

6) Reflectie over systeem van gesubsidieerde rechtsbijstand

De stuurgroep vindt het interessant dat in het rapport melding is gemaakt van een reflectie die in Nederland gaande is omtrent het systeem van de gesubsidieerde rechtsbijstand. De OVB meldt in de stuurgroep dat ze momenteel eveneens dergelijke reflectie houdt.

⁶⁹ Een uitbreiding wordt aangewezen geacht voor minderjarige verdachten (deze kunnen geen afstand doen) en verdachten die reeds zijn aangehouden voor andere redenen.

⁷⁰ In de PZ GAOZ was er in januari en februari 2012 in de overgrote meerderheid van de gevallen van categorie IV (93,5% - 58 op 62 gevallen) een audiovisuele opname van het verhoor. Deze politiezone beschikte op het ogenblik van de inwerkingtreding van de Salduz-wet reeds over aangepaste apparatuur die was voorzien voor het verhoor van minderjarigen.

5. Conclusie en aanbevelingen

In dit tweede tussentijdse rapport lag de focus op het geven van een kwantitatief beeld van de toepassing van de wet. In vergelijking met het eerste rapport hebben we naast de cijfers van de webapplicatie van de permanentiedienst van de balie, nu ook cijfergegevens gepresenteerd van de politie en meer uitgebreide cijfers van de onderzoeksrechters. Er zijn dus reeds meer volledige cijfergegevens beschikbaar, dankzij de inspanningen van de verschillende actoren. De registratie kan evenwel nog verder worden geoptimaliseerd, zeker bij de parketten waar in de stuurgroep werd beslist om de beschikbare cijfers niet in het rapport op te nemen omwille van te grote registratieproblemen. De in het rapport weergegeven cijfers dienen weliswaar nog steeds met de nodige voorzichtigheid te worden gelezen.

Uit de beschikbare cijfers blijkt dat tijdens de maand februari 2012 in totaal 3.199 (eerste) politieverhoren van gearresteerde verdachten (categorie IV), werden geregistreerd (in zowel ISLP/FEEDIS als de webapplicatie van de permanentiedienst). Bij de onderzoeksrechters werden voor de maand februari 669 verhoeren van gearresteerde verdachten geregistreerd (in JIOR). Tijdens de maanden januari en februari 2012 varieert de afstand door de meerderjarige verdachten van hun recht op bijstand van een advocaat bij de politie tussen 1/4 en 1/3 (waarbij dit laatste cijfer meer betrouwbaar is) en bedraagt dit bij de onderzoeksrechters rond 1/6. Een overgrote meerderheid van de verdachten doet dus beroep op de bijstand van de advocaat, dit in tegenstelling tot het buitenland waar de overgrote meerderheid juist hiervan afstand doet.

Verder kan een voorzichtige en voorlopige indicatie worden gegeven over de impact van de Salduz-wet op het aantal voorlopige hechtenissen en vrijheid onder voorwaarden tijdens de maanden januari en februari 2012. Het gemiddeld aantal aanhoudingsbevelen per registrerende onderzoeksrechter over de jaren heen lijkt eerder constant te zijn gebleven, al is in 2012 een lichte daling merkbaar ten opzichte van de voorgaande jaren. Daarnaast is het totale aantal vrijheid onder voorwaarden sterk gestegen (evenals het aantal registrerende onderzoeksrechters), in vergelijking met de voorgaande jaren. Het is echter te vroeg om te beoordelen of dit significante wijzigingen betreffen en of de Salduz-wet hiervan de oorzaak is.

Wat betreft het juridisch luik kan dezelfde conclusie worden weerhouden als uit het eerste rapport. Met name stelt zich op dit ogenblik geen probleem met de bepalingen en de formuleringen van de Belgische Salduz-wet, na aftoetsing aan de huidige binnenlandse en Europese rechtspraak. Er zijn wel enkele beroepen tot nietigverklaring van de Salduz-wet ingediend bij het Grondwettelijk Hof, evenals voor de omzendbrief COL 8/2011 van het College van Procureurs-generaal waartegen tevens een beroep is ingediend bij de Raad van State.

Ter afronding kunnen de volgende maatregelen worden opgesteld om de verdere implementatie van de wet te ondersteunen (de meeste kwamen ook al aan bod in het eerste rapport):

- De registratie door de verschillende actoren moet verder op punt worden gesteld, teneinde voor alle actoren te kunnen beschikken over zo volledig en betrouwbaar mogelijke gegevens;
- Een regeling omtrent de vergoeding met de balie dringt zich op, teneinde de vlotte werking van de permanentiedienst van de balie te kunnen blijven garanderen;
- Het permanentieprotocol met de balie moet worden herzien, hiertoe is ondertussen een werkgroep opgericht;

- Het is belangrijk dat alle actoren (in het bijzonder de onderzoeksrechters) het overlegde permanentieprotocol volgen, teneinde de werking van de permanentiedienst niet te ondergraven;
- Het is van belang ter controle van verhoren de mogelijkheden voor de aankoop van apparatuur voor de audio-visuele opname ervan verder te onderzoeken;
- Tenslotte is het interessant om een reflectie te houden omtrent het systeem van de gesubsidieerde rechtsbijstand.